

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเรื่องศูนย์การเรียนสำหรับครูอนุบาลสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" โดยผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาล
 - 1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กอนุบาล
 - 1.2 ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน
 - 1.3 จุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน
 - 1.4 ส่วนประกอบของศูนย์การเรียน
 - 1.5 การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน
 - 1.6 การจัดการในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน
 - 1.7 การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน
 - 1.8 คุณค่าของศูนย์การเรียน
 - 1.9 ประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน
 - 1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ตอนที่ 2 การฝึกอบรม
 - 2.1 ความหมายของการฝึกอบรม
 - 2.2 จุดประสงค์ของการฝึกอบรม
 - 2.3 ประเภทของการฝึกอบรม
 - 2.4 หลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรม
 - 2.5 เทคนิคและกลวิธีในการฝึกอบรม
 - 2.6 ความจำเป็นในการฝึกอบรม
 - 2.7 การฝึกอบรมครูประจำการ
 - 2.8 ประโยชน์ของการฝึกอบรม
 - 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กอนุบาล

1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กอนุบาล

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี เป็นระยะที่การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นมากที่สุดในชีวิต เด็กเริ่มเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวด้วยความสนใจ อ่ขากรู้ อ่ขากรู้เห็น มีการเลียนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งสิ่งที่เด็กเรียนรู้เหล่านี้มีอิทธิพลต่อชีวิตอนาคตของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เช่น อีริกสัน (Erikson, 1968) ได้ให้ความเห็นว่าเด็กวัย 3-5 ขวบ เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว หากสภาพแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ ช่วยเสริมสร้างให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดี เด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่ม ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม เด็กจะเกิดความคับข้องใจ มองโลกในแง่ร้ายและขาดความเชื่อมั่นในตนเองในด้านการพัฒนาสติปัญญา จากงานวิจัยของบลูม (Bloom, 1964 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) พบว่า สติปัญญาของเด็กจะพัฒนาถึงร้อยละ 50 เมื่ออายุได้ 4 ปี และจะพัฒนาถึงร้อยละ 75 เมื่ออายุ 6 ปี แสดงว่าประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็กนั้นควรจะจัดในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต

จากแนวคิดของ ฟร็อบเอล (Froebel, 1852) เชื่อว่าการเล่นเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ของเด็ก จึงทำให้โรงเรียนอนุบาลเป็นสะพานระหว่างบ้านและโรงเรียน เขาเชื่อว่าการเล่นที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับกิจกรรมของตนเอง ความคิดกับการกระทำ ตัวแทนกับความรู้ และความสามารถกับความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มอนเตสซอรี (Montessori) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาของเด็ก และเชื่อว่าเด็กเรียนรู้อย่างแท้จริงเมื่อได้ปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการเชื่อมโยงความรู้ในสิ่งต่างๆให้เป็นความรู้ที่ซับซ้อน สื่อ อุปกรณ์เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ เพราะเด็กจะเลียนแบบของจริงโดยการสังเกตและลอกเลียนการสาธิต (อ้างถึงใน Brewer, 1992)

เด็กในระยะก่อนเข้าเรียนระหว่างอายุ 2-5 ขวบ เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด พัฒนาการที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่ กระบวนการเจริญเติบโตทางร่างกาย การรับรู้การเรียนรู้ ความคิดและการมีเหตุผล ตลอดจนพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ ซึ่งจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพและความเข้าใจตนเอง พัฒนาการของเด็กในช่วงวัยก่อนเข้าเรียนมีบทบาทและสำคัญต่อตัวเด็กมาก จึงเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของเด็กเป็นพื้นฐาน เพื่อจะได้จัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้ถูกต้องตรงกับความต้องการของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ, 2536)

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กก่อนวัยซุก หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจำเป็นจะต้องรู้ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงธรรมชาติของเด็กเป็นเบื้องต้น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ คือ

พัฒนาการด้านร่างกาย ตามลำดับอายุของ กิเซล (Greseil, 1964 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) กล่าวว่า การเจริญเติบโตของเด็ก จะมีการแสดงออกเป็นพฤติกรรมด้านต่างๆ สำหรับด้านร่างกายเด็กจะแสดงออกถึงความสามารถ ในการกระทำกับวัสดุ เช่นการเล่นลูกบอล การขีดเขียน เด็กต้องใช้ทั้งกล้ามเนื้อตาและกล้ามเนื้อ มือ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของสมองและการเคลื่อนไหวประกอบกัน ลักษณะ พัฒนาการที่สำคัญของเด็กในระยะนี้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหว การทำงาน ของระบบประสาทกล้ามเนื้อ การพัฒนาความสามารถในการควบคุมร่างกาย บังคับส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งพัฒนาการทางร่างกายจะค่อยเป็นค่อยไปตามระดับอายุของเด็ก เช่นอายุ 3 ขวบ กล้ามเนื้อแข็งขึ้น เด็กจึงชอบทำกิจกรรมที่ออกกำลังกล้ามเนื้อ เช่นกล้ามเนื้อมือ กล้ามเนื้อ แขน ขา และเท้า เริ่มชอบออกกำลังกาย เล่นของเล่นที่ใช้มือ ลากเส้นได้ ซอบวิ่ง ขึ้นลง บันไดได้ การประสานงานของกล้ามเนื้อดีขึ้น

เด็กในวัย 4 ขวบ สามารถทรงตัวได้ดีขึ้นมาก วิ่งก้าวยาวๆ กระโดดได้ พับกระดาษ ได้ เขียนวงกลมได้ เขียนจากซ้ายไปขวาได้ การทำงานระหว่างมือกับตาประสานกันดีขึ้น เล่น ดินเหนียว เด็กวัยนี้สามารถล้างมือ แปรงฟัน แต่งตัวด้วยตนเองได้มากขึ้น

เด็กในวัย 5 ขวบ จะควบคุมการทำกิจกรรมต่างๆของร่างกายได้ดี ชอบกระโดด ปีนป่าย ช่วยเหลือพ่อแม่ อยู่หนึ่งได้นานมากขึ้น การทำงานระหว่างมือกับตาประสานกันดีขึ้น สามารถตัดกระดาษ พับกระดาษ แปรงฟัน ปั้นดินน้ำมันได้

เด็กในวัย 5-6 ขวบ เป็นวัยที่มีพลังงานสูง ชอบเล่นโลดโผน การเคลื่อนไหว กระฉับกระเฉงว่องไว สามารถเล่นกีฬาได้หลายอย่าง ชอบของเล่นทุกชนิดที่มีล้อเลื่อน แต่งตัว ได้เองโดยไม่ต้องการความช่วยเหลือ ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาด้านร่างกายของเด็กอนุบาลเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพตามที่ต้องการ พ่อแม่และครูควรปล่อยให้เด็กได้วิ่งเล่น กระโดด ปีนป่าย อย่างเป็นอิสระในที่กว้าง ร่มรื่นและปลอดภัยมากเท่ากับได้ฝึกใช้กล้ามเนื้อมือ และกล้ามเนื้อตาใน การวาดภาพระบายสี ปั้น ตัดกระดาษ เขียนหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่นๆได้

จากธรรมชาติในการพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าเด็กจำเป็น ที่จะต้องมีโอกาสได้ใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสอย่างเต็มที่ เพื่อให้วัยต่างๆเจริญเติบโตขึ้น

ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเซลล์สมอง หากไม่มีการใช้อย่างเหมาะสม เซลล์จะพัฒนาได้อย่างไม่เต็มที่ และจะมีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อ และการตอบสนองด้วยประสาทสัมผัส

จากทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายจะเห็นได้ว่าเด็กในวัย 3-6 ขวบ เป็นวัยที่ไม่อยู่นิ่ง ชอบทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง มีช่วงความสนใจสั้น แต่ก็สามารถทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และเล่นกีฬาได้ตั้งนั้นการเรียนรู้ในวัยนี้ควรจะสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กโดยการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ดังที่ ทรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมในศูนย์การเคลื่อนไหว กิจกรรมในศูนย์ศิลปะ กิจกรรมในศูนย์บล็อก กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง กิจกรรมในศูนย์น้ำศูนย์ทราย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ทั้งกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็กได้เป็นอย่างดี

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ พฤติกรรมเหล่านี้รวมกับส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากค่านิยมและเจตคติที่เป็นลักษณะเฉพาะตนและส่วนที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528)

โดสเซอร์ (Doescher, 1986) ได้กล่าวว่าการพัฒนาทางสังคม เป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับการแสดงออกของลักษณะพฤติกรรม ที่เหมาะสมกับบทบาทในสังคมนั้นๆ และจากงานวิจัยที่เขาทำ พบว่าพฤติกรรมทางสังคมของเด็กอนุบาลที่ได้รับการส่งเสริมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน จะมีในด้านความร่วมมือ ความช่วยเหลือ และความร่วมมือ แม้ว่าบางพฤติกรรมจะแตกต่างกันบ้างก็ตาม

ดังนั้นพฤติกรรมทางสังคมจึงเป็นพฤติกรรมที่เด็กจะต้องไปเกี่ยวข้องกับคนในสังคม โดยปฏิบัติให้สอดคล้องกับแบบแผนของสังคมที่มีอยู่ จึงทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงถือว่าพัฒนาการทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้ใหญ่จะต้องศึกษาเรื่องนี้เป็นอย่างดี เพื่อช่วยพัฒนาเด็กให้เป็นคนที่สังคมต้องการ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กควรมีความรู้ในเรื่องทฤษฎีทางสังคมดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของซุลลิแวน (Sullivan, 1956) กล่าวไว้ว่าเด็กปฐมวัย เป็นระยะที่กำลังได้พัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและทักษะทางภาษา ซึ่งความสามารถในการใช้ทักษะดังกล่าวจะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างอิสระกว้างขวางมากขึ้น เด็กจะเรียนรู้ทิศทางของวัฒนธรรมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ เมื่อเขามีวุฒิภาวะพอที่จะใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร

เขาก็จะเรียนรู้วิธีการที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น เพื่อที่จะทำให้ตนเองรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เด็กเริ่มรู้สึกถึงสิ่งที่ทำให้เขากังวล และสามารถจัดการความกังวลได้

กีเซล (Gesell, 1964) อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 กล่าวถึงพฤติกรรมทางสังคมว่าหมายถึง การตอบสนองต่อบุคคลอื่นทางสังคม เช่นการเล่น แสดงความเป็นเจ้าของ การยิ้มและตอบสนองต่อบุคคลอื่น ลักษณะพฤติกรรมจะขึ้นอยู่กับอายุและจะพัฒนาไปตามธรรมชาติ เด็กจะมีพฤติกรรมต่างๆโดยไม่ต้องการฝึก ดังนั้นบิดามารดาและครูควรให้เด็กมีอิสระในการเลือกเรียน เลือกเล่นตามความสนใจและตามความสามารถ ไม่ควรเร่งหรือบังคับเด็กให้เรียนหรือกระทำการต่างๆก่อนที่เด็กจะมีความพร้อมในการกระทำการนั้นๆ เพราะจะมีผลกระทบต่อเด็กในเวลาต่อมา

ออสซูเบล (Ausubel) กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์ว่าจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ อารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดี อารมณ์ต่างๆจะพัฒนาขึ้นตามลำดับตั้งแต่แรกเกิดไปจนโต ซึ่งเมื่อโตขึ้นเด็กจะเป็นคนมีอารมณ์อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อม และสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก (อ้างถึงในทิสนา แซมมณี และคณะ, 2535)

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็กในวัย 5-6 ขวบ สามารถแสดงออกทางความรู้สึกในวิถีที่สังคมยอมรับ เด็กมีประสบการณ์ในการเข้าใจอารมณ์ต่างๆ และสามารถใช้คำพูดที่แสดงอารมณ์เหล่านั้น แม้แต่แสดงออกในเชิงของบทกวี พ่อแม่จะตกใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์อย่างรวดเร็วของเด็ก ในบางครั้งเด็กจะเริ่มตระหนักถึงอารมณ์ของตนเอง และจะรู้สึกถึงอารมณ์ที่ขัดแย้งได้ เด็กอาจจะรู้สึกรักพ่อแม่ และรู้สึกเกลียดด้วยในเวลาถัดมา เด็กจะรู้สึกกังวลว่าความรู้สึกของตนจะทำร้ายผู้อื่น เด็กรู้จักเรียนรู้การรอคอย การแบ่งปัน และการควบคุมความรู้สึกของตน (ทรรษา นิลวิเชียร, 2535)

จากทฤษฎีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และสังคมของเด็กก่อนพบว่า โดยทั่วไปเด็กจะมีอารมณ์แจ่มใส สนุกสนาน เนื่องจากความสามารถในการปรับตัวตามความต้องการของตน และของสังคมเป็นไปอย่างสมดุลกัน เด็กจะรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะรู้จักควบคุมอารมณ์ และแสดงออกได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เช่นเมื่อไรควรเงยบ เมื่อไรควรเอะอะหรือเล่นได้ สามารถหาความสุขได้ด้วยตนเอง หรือเล่นคนเดียวได้อย่างมีความสุขมากเท่ากับ การเล่นกับเพื่อนในกลุ่ม รู้จักการร่วมมือ รู้จักการให้ รู้จักการรับ รู้จักเห็นใจ และเอาใจเพื่อนพอสมควร ขอมรับกฎระเบียบของกลุ่ม รู้จักพักผ่อน รอคอยเพื่อให้ได้สิ่งที่พอใจ รู้จักระงับความโกรธและความเจ็บปวดธรรมดา อาจแสดงอารมณ์ร้ายบ้าง แต่จะเป็นเพียงชั่วคราวและกลับเป็น

ปกติในเวลาต่อมา ลดความอายและความเห็นแก่ตัวเองลง ควบคุมการขับถ่ายได้ดี ยอมรับ
คำแนะนำและร่วมมือปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,
2528)

ดังนั้นในการพัฒนาอารมณ์และสังคมของเด็กในวัยนี้ จะต้องฝึกให้เด็กรู้จักอดทน รู้จัก
การรอคอย มีระเบียบวินัย มีเหตุผลไม่เอาแต่ใจตน โดยครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูจัด
กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่让孩子สามารถทำงานหรือเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ ให้รู้จักกฎเกณฑ์ในสังคม
รู้จักการให้อภัย การเป็นผู้ให้และผู้รับ การเป็นผู้นำและผู้ตาม รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่นทำให้
เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)
การเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการในด้าน อารมณ์ สังคม ทุก
ศูนย์การเรียนโดยเฉพาะศูนย์บทบาทสมมติ เด็กจะแสดงบทบาทต่างๆที่สมมติขึ้น ทำให้เด็กได้แสดง
ออกถึงประสบการณ์ที่ตนได้รับรู้ได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกของอารมณ์ภายในขอบเขตที่ผู้ใหญ่ให้การ
ยอมรับ และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับทุกคนในสถานการณ์ที่เหมาะสม (ทรรษา นิลวิเชียร, 2535)

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เพียเจท์ (Piaget อ้างถึงในทิสนา แชมมณี
2535) มีความเชื่อว่า พฤติกรรมเกิดจาก วุฒิภาวะ (Maturation) ประสบการณ์สะสม
(Experience) การถ่ายทอดจากสังคม (Social Transmission) และกฎของความสมดุล
(Equilibration) ซึ่งอธิบายได้ว่า มนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมวุฒิภาวะซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามระดับอายุ
ตามประสบการณ์ที่ได้รับ จากคำนิยามที่ถ่ายทอดมาจากสังคม และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก็เพื่อปรับ
โครงสร้างความคิดความเข้าใจให้เกิดความสมดุลกับสภาพแวดล้อม เด็กเริ่มซึมซับประสบการณ์
จากสิ่งแวดล้อม ปรับโครงสร้างทางสติปัญญาให้สมดุลกัน เพื่อเด็กจะเรียนรู้และเข้าใจตรงกับ
สภาพแวดล้อมของเขา

พัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กอนุบาล คือ

1. ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage)
เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปีเป็นขั้นที่เด็กเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ปาก หู ตา และ
จากวัตถุที่เด็กมีประสบการณ์ตรง กิริยาที่เด็กค้นพบโดยบังเอิญ จะถูกกระทำซ้ำ และนำไปใช้ใน
สถานการณ์ใหม่ เพื่อต้องการผลเช่นเดิม ช่วงปลายของพัฒนาการช่วงนี้ เด็กจะเริ่มพัฒนา
โครงสร้างทางสมอง เด็กสามารถจะเข้าใจได้ว่าแม้ไม่เห็นวัตถุสิ่งของหรือคนอยู่ในสายตา แต่
วัตถุ สิ่งของ หรือคน ก็คงมีอยู่

2. ^{ขั้น}ขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Preoperational Stage) พัฒนาการในขั้นนี้เริ่มตั้งแต่อายุ 2 - 7 ปี ลักษณะสำคัญของขั้นนี้ ก็คือ มีพัฒนาการทางภาษาและพัฒนาการทางความคิดอย่างมีนัยสำคัญ เด็กเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจสัญลักษณ์ใช้ท่าทางในการสื่อความหมาย เด็กเริ่มพัฒนาความสามารถในการรู้จักสิ่งที่เป็นตัวตน ในระยะนี้โครงสร้างทางสติปัญญาจะเป็นแบบง่าย ๆ การรับรู้ขั้นนี้แต่ยังไม่สามารถหาเหตุผลมาอ้างอิงได้ เด็กจะมีความเชื่อในความคิดของตนเป็นอย่างมาก เนื่องจากยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ และมีปฏิริยาต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว แต่เด็กในวัยนี้ไม่สามารถคิดย้อนกลับได้

เพื่อแจ้กยังกล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาว่า เด็กที่เรียนรู้ด้วยความเข้าใจ จะได้เปรียบกว่าเด็กที่เรียนรู้ด้วยการจำ เพราะเด็กจะใช้กฎที่เขาได้พัฒนาการใช้เหตุผลกับปัญหาหลายๆด้าน ทฤษฎีนี้จะเน้นพัฒนาการทางด้านการรู้สึก เช่นการรับรู้ การจำ และเรื่องการทำเหตุผล ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กอนุบาลจึงควรจัดให้สนองกับพัฒนาการของเด็กด้วย และกิจกรรมในศูนย์การเรียนทุกศูนย์การเรียนจะสนองต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญา โดยเฉพาะกิจกรรมในศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์คณิตศาสตร์ และศูนย์ภาษา จะมุ่งให้เด็ก ได้สำรวจ ค้นพบ สิ่งเกิด เปรียบเทียบ เรียงลำดับ จับคู่ ทดลอง ให้เด็กเรียนรู้ด้วยการคิด และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทางสติปัญญา (हररररर ररररर, 2535)

เดย์ (Day, 1988) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก โดยครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งดังต่อไปนี้

1. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
2. เด็กมีธรรมชาติของการอยากรู้หรืออยากเห็นจากการทำกิจกรรมอย่างอิสระ
3. เด็กต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. วิธีการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
5. การเล่นเป็นการเรียนรู้วิธีหนึ่งของเด็ก
6. เด็กจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
7. เด็กจะเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรม
8. กิจกรรมที่ให้เด็กทำควรเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์และพัฒนาการเรียนรู้
9. กิจกรรมควรส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
10. กิจกรรมควรส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน

นอกจากนี้ มอนเตสซอรี (Montessori 1952) ได้กล่าวถึงหลักในการจัดการศึกษา

ระดับอนุบาลของมอนเตสซอรี คือคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกับงานในชีวิตจริง หลักสูตรมีกิจกรรมพื้นฐานที่ต่อเนื่อง ครูได้รับการฝึกฝนให้สามารถสังเกตและรู้ถึงความต้องการของเด็ก ครูต้องเตรียมสภาพแวดล้อมที่จะสนับสนุนให้เด็กเลือกกิจกรรมที่เขาสนใจจนเกิดความชำนาญในทักษะต่างๆที่กำหนดไว้ตามลำดับขั้น และกิจกรรมนั้นทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างถาวร ครูและเด็กจะถูกสอนให้ทำงานอย่างสงบ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537)

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้กับเด็กอนุบาลต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับนี้ควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาเด็กให้ก้าวหน้าขึ้น เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศต่อไป

1.2 ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าการพัฒนาบุคคลให้มีความพร้อมเป็นผลจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่อนุบาล เพราะเด็กในวัยอนุบาลจะเรียนรู้สิ่งต่างๆได้รวดเร็ว ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับ ในช่วงนี้จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กไปจนตลอดชีวิต ดังนั้นนักการศึกษาและนักจิตวิทยาจึงให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมากมาโดยตลอด

การจัดการศึกษาระดับอนุบาล หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537) การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนก็จะช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาล ดังที่มีผู้กล่าวถึงความหมายของการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาล ดังนี้

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาล หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กตามสมรรถภาพ และพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน มีลักษณะกิจกรรมที่เด็กสามารถทำเองเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ให้อิสระในการเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวก (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2532)

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาล เป็นบริเวณที่บรรจุกิจกรรมไว้อย่างหลากหลาย

ตามหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดให้เด็กเรียนในครั้งหนึ่งๆ เด็กจะเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมที่ครูจัดไว้ให้ด้วยตนเอง ตามความสามารถ วุฒิภาวะ ประสบการณ์และความสนใจของเด็ก กิจกรรมบางอย่างเหมาะสำหรับเด็กทั้งหมด บางอย่างเหมาะกับเด็กเป็นบางคนและบางอย่างก็มีให้เลือกได้ การเรียนแบบศูนย์การเรียนเป็นการพัฒนาการเรียนอย่างอิสระเพราะในแต่ละศูนย์การเรียนจะมีกิจกรรมที่เด็กต้องทำและแก้ปัญหาด้วยตนเอง (Day, 1988)

ดอน (Don, 1976) กล่าวว่า ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาลหมายถึงบริเวณที่ครูจัดเตรียมไว้ให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆจากการทำกิจกรรมที่มีหลากหลายด้วยระดับความยากง่ายที่เด็กจะเลือกเรียนได้ตามความสามารถ เป็นรายบุคคล รายกลุ่มย่อย หรือรายกลุ่มใหญ่ ซึ่งกิจกรรมในศูนย์การเรียนอาจใช้สื่อนวัตกรรมใหม่ เสริมบทเรียนที่เรียนไปแล้ว หรือเพื่อขยายขอบข่ายความรู้ความสนใจของเด็ก อาจประกอบด้วยแผนปฏิบัติงาน แบบฝึกหัด กิจกรรม เกม ต่างๆ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆได้

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาล เป็นบริเวณที่มีกิจกรรมที่สามารถสร้างเสริมประสบการณ์ในหลายด้าน เช่น พัฒนาการทางกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ การแสดงออกตามจินตนาการของเด็กๆ การเล่นจะนำไปสู่การสร้างภาพความสัมพันธ์ทางสังคม การสร้างความสมดุลย์ทางอารมณ์ การทำกิจกรรมต่างๆของเด็กโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นการพัฒนาการด้านสติปัญญา ซึ่งสิ่งต่างๆที่เด็กได้รับจากการเรียนแบบศูนย์การเรียนเป็นการพัฒนาในพัฒนาการของเด็กทุกด้าน จึงทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนต่อในระดับประถมศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช, 2528)

ชัยงค์ พรหมวงศ์ (2521) กล่าวว่าศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาลหมายถึงบริเวณที่มีวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมตามเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะของศูนย์การเรียน ซึ่งผู้เรียนจะหาประสบการณ์การเรียนจากการทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง และรายงานผลการทำกิจกรรมตามที่ครูกำหนด

ศูนย์การเรียนเป็นสถานที่ที่มีลักษณะเชื้อเชิญให้เด็กสนใจเข้ามาดู ทำกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้ ครูจึงมีความสำคัญในการจัดกิจกรรม ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทาสี เชื้อเชิญ กระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะสำรวจ และอยากเข้ามาเรียนในศูนย์การเรียน โดยเริ่มที่ศูนย์ใดก่อนก็ได้ ซึ่งผลสุดท้ายเด็กจะได้เรียนรู้สิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาของเด็กในทุกด้าน (Hamilton, 1990)

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนตามที่กล่าวมาแล้ว

พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน เป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่คำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กต้องกระทำหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้เด็กเลือกทำตามความสามารถ ความสนใจและประสบการณ์ของเด็ก ในลักษณะการทำงานที่อาจเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยหรือรายกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก คือ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทำให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเอง

1.3 จุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

เคย์ (Day, 1988) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ตรง ด้วยการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ดังนั้นภายในศูนย์การเรียนแต่ละศูนย์จึงมีลักษณะการจัดที่เป็นสัดส่วนและเหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละศูนย์การเรียนนั้นๆ จะมีวัสดุอุปกรณ์ที่เด็กๆสามารถที่จะทำกิจกรรมต่างๆเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเรียน จึงควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย
2. เพื่อให้เด็กได้เรียนจากประสบการณ์ตรง โดยมีกิจกรรมต่างๆที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้จากการค้นพบ
3. เพื่อสร้างความรู้สึกรักของใจตนเอง และความสามารถในการเรียนรู้ทักษะด้านต่างๆ
4. เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา และความคิดในการติดต่อสื่อสาร
5. เพื่อส่งเสริมความคิดจินตนาการ ควรมีกิจกรรมให้เด็กได้เล่น และแสดงบทบาทสมมติ
6. เพื่อส่งเสริมการเรียนการคิดการเรียน การคิด และการแก้ปัญหาโดยใช้วัสดุที่มีความหลากหลาย
7. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ดีของทักษะการเคลื่อนไหว
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมพัฒนาสังคมโดยการเรียนรู้ที่จะสัมพันธ์กับผู้อื่นขณะทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนต่างๆ
9. เพื่อฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม
10. เพื่อให้เด็กรู้จักดูแลและรักษาวัสดุอุปกรณ์อยู่เสมอ

11. เพื่อฝึกทำงานกลุ่มให้ได้สำเร็จ

12. เพื่อช่วยให้เด็กได้ค้นพบและอธิบายการเรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆที่ทำใน

ศูนย์การเรียนรู้ได้

กฤษพงศ์ พรหมวงศ์ (2521) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบ

ศูนย์การเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง และส่งเสริมพัฒนาการให้ทุกด้านด้วยการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสนองความต้องการของเด็ก
2. เพื่อให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองและประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่างๆด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. เพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกการตัดสินใจโดยเลือกทำกิจกรรมต่างๆตามความสนใจ
4. เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น และการทำงานด้วยตนเอง
5. เพื่อให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการคิดและการแก้ปัญหาโดยใช้อุปกรณ์

จากจุดประสงค์ของการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ มีจุดประสงค์เพื่อสนองความต้องการ และส่งเสริมการเรียนรู้สอดคล้องกับพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก ด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กได้เลือกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งเป็นรายบุคคลกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ เด็กได้มีโอกาสได้แสดงความสามารถที่มีอยู่ ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

1.4 ส่วนประกอบของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กก่อนนบาล

ในการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้นั้น ครูสามารถจะออกแบบสภาพแวดล้อมและศูนย์การเรียนรู้ที่ครูและเด็กสามารถที่จะใช้ร่วมกันได้ ในขั้นแรกครูควรจัดให้มีจำนวนและประเภทที่ครูสามารถควบคุมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบได้ ต่อมาอาจเพิ่มศูนย์การเรียนรู้และขยายกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการและความสนใจในการเรียนรู้ของเด็ก วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ คำแนะนำในการใช้วัสดุสำหรับทำกิจกรรมควรจะง่ายและชัดเจน วัสดุในศูนย์การเรียนรู้ควรประกอบด้วยสิ่งที่เด็กคุ้นเคยที่บ้าน เพื่อเด็กสร้างความรู้สึกรับประกันใจ ปลอดภัย และเป็นแรงจูงใจให้เด็กเข้าร่วมทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ด้วย

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กก่อนบาลอยู่ในรูปของกิจกรรมที่เด็กจะต้องเรียนรู้ จากการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นกิจกรรมจะต้องมีหลากหลายตามระดับความสามารถของเด็ก อาจประกอบด้วยศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์การแสดงบทบาทสมมติ ศูนย์ศิลปะ ศูนย์คณิตศาสตร์ ศูนย์ดนตรี ศูนย์ภาษา ศูนย์การเล่นกลางแจ้ง ศูนย์นำศูนย์ทราย ศูนย์บล็อก ศูนย์การเคลื่อนไหว เฟอร์มิ่ง (Fleming, 1977)

เคย์ (Day, 1988) และ ทรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของส่วนประกอบของศูนย์การเรียนต่างๆไว้ดังนี้

ศูนย์วิทยาศาสตร์ กิจกรรมในศูนย์นี้จะเปิดโอกาสให้เด็กสร้างโมเดลค้นพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์โดยผ่านการสำรวจ การค้นพบ และการทดลอง ในการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการของเด็ก กิจกรรมต่างๆจะช่วยให้เด็กเข้าใจมโนทัศน์เชิงนามธรรมโดยผ่านการเรียนรู้ทักษะต่างๆ คือ การสำรวจ การจัดหมวดหมู่ การสังเกต การทำนาย การจำแนกประเภท การทดลอง การแปลความ การวัด การตวง การสื่อสาร การเชื่อมโยง การอภิปรายข้อมูล และสื่อที่จะใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุตามธรรมชาติ เพื่อการสำรวจอุปกรณ์ต่างๆเช่น แว่นขยาย กล้องจุลทรรศน์ ปริซึม นาฬิกา กระดาษลิสมัส สเกล แท่งแก้ว กระดาษ ลูกตุ้ม ไม้ต่างๆ วัตถุธรรมชาติ และอื่นๆ

ศูนย์คณิตศาสตร์ เป็นกิจกรรมที่จัดประสบการณ์ให้เด็กพัฒนาพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ด้วยการเรียนรู้จากของจริงไปสู่ของจำลอง จากการได้ชั่ง ตวง วัด นับ จำแนกประเภท จัดหมวดหมู่ เส้นจำนวนและตัวเลข จับคู่ และการเรียงลำดับ สื่อหรืออุปกรณ์ในศูนย์นี้ได้แก่ ลูกคิด เกมคณิตศาสตร์ รูปทรงเรขาคณิต กระดาษเศษส่วน เศษวัสดุต่างๆเช่นกระดุม เหรียญ บล็อกที่ฝึกทักษะการนับ

ศูนย์บล็อก กิจกรรมในศูนย์บล็อกเปิดโอกาสให้เด็กใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการเล่นต่างๆ เช่น การเล่นที่ใช้ของเล่นหรืออุปกรณ์ประกอบ การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ในสังคม การแลกเปลี่ยนความคิด การให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นกลุ่ม การรับรู้ทางสายตา การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การเรียนรู้การทรงตัวของวัตถุจากการเล่นก่อสร้าง การพัฒนามโนทัศน์เรื่องเล็ก ใหญ่ มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน รูปร่าง ขนาด การแสดงความคิดความรู้สึกและอารมณ์อย่างเหมาะสมโดยไม่ต้องใช้คำพูด

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์บล็อก ประกอบด้วยบล็อกขนาดต่างๆ เช่นบล็อกตัวอักษร สื่อประกอบอื่นๆ เพื่อการก่อสร้างและตกแต่ง เช่น คนตัวเล็กๆ รูปสัตว์ ล้อเลื่อน โดมโมโน วัสดุต่างๆ เหล่านี้ทำให้เด็กได้เล่นและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่กว้างขึ้น

ศูนย์ภาษา ภาษาเป็นทักษะการสื่อสารที่รวมทั้ง การฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยการทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจที่จะใช้อุปกรณ์ต่างๆ ด้วยตนเองในกลุ่มย่อยหรือโดยครูให้คำแนะนำ ในกิจกรรมการอ่านและการฟังผู้ใหญ่อ่าน การเล่าเรื่องได้อย่างเหมาะสม การทำหนังสือโดยใช้ภาษาและวาดภาพด้วยตนเองได้

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์ภาษาได้แก่ แผ่นป้ายสาส์น พร้อมสื่อประกอบ เทป เกม ทรอทส์ ตัวอักษรแม่เหล็ก ภาพตัดต่อ แผ่นเสียง หนังสือภาพต่างๆ หนังสือพจนานุกรม สารานุกรม บัตรคำที่ใช้บ่อยๆ หนังสือการ์ตูน เป็นต้น

ศูนย์ดนตรี เป็นศูนย์ที่จัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ ในเรื่องการฟังเสียง ของดนตรี การรู้จักทำนองเพลง การรู้จักเครื่องดนตรี การทดลองเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ การเคลื่อนไหวร่างกาย การร้องเพลง การแต่งเพลง การแสดงท่าทางตามเนื้อเพลง การฟังดนตรีด้วยความเพลิดเพลิน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในศูนย์ดนตรี ได้แก่ เครื่องเคาะ จังหวะต่างๆ และเครื่องดนตรีง่ายๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

ศูนย์บทบาทสมมติ เป็นศูนย์ที่เด็กชอบมากที่สุดศูนย์หนึ่ง เพราะขณะที่เด็กแสดงบทบาทสมมติ ครูจะสังเกตเห็นว่า เด็กมีความสุขที่ได้แสดงในโลกของเขา บทบาทที่แสดงจะช่วยให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ในสังคม สามารถฝึก ปรับปรุงภาษา และทักษะการแก้ปัญหา แสดงออก และเข้าใจอารมณ์ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมในบทบาทต่างๆ ช่วยให้เด็กเรียนรู้จากการทำตามคำแนะนำ คิดอย่างมีเหตุผล พัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็กกล้ามเนื้อใหญ่ ตลอดจนความสัมพันธ์ของมือกับสายตา การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ที่เหมาะสม และไม่เป็นทางการ การได้แต่งเรื่องและแสดงออกด้วยตนเอง

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในศูนย์นี้จะมีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แต่งตัวเพื่อแสดงบทบาทต่างๆ ดังนั้นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของคนในอาชีพต่างๆ หมวก รองเท้า กระเป๋า ควรจะมีไว้ให้เพียงพอ เพราะเด็กจะชอบแต่งตัวเป็นผู้ใหญ่มาก นอกจากนี้ควรมีอุปกรณ์ต่างๆ ที่เป็นของจำลอง เช่น อุปกรณ์การทำครัว เครื่องเรือนขนาดเล็ก อุปกรณ์การทำความสะอาด ตุ๊กตาสัตว์ต่างๆ โรงหุ่น เศษผ้า กระดาษต่างๆ วัสดุเหลือใช้ ควรมีฉากต่างๆ เช่น ฉากร้านค้า ไปรษณีย์หรือโรงพยาบาล

ศูนย์การเคลื่อนไหว กิจกรรมการเคลื่อนไหวเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กควรจะได้รับ การฝึกเสมอ เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงตนเอง และพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ มีความมั่นใจในการใช้ร่างกายของตนเอง การสังเกตและทำตามแบบ การกลิ้ง คลาน กระโดด โยกตัว การทรงตัว การแสดงละครใบ้หรือการแสดงท่าทาง ล้อ วัสดุอุปกรณ์ ในศูนย์นี้ควรจะมีวิทยุ เทป เครื่องประกอบจังหวะ ลังกระดาษขนาดใหญ่ที่ตัดแปลงเป็นบ้านหรือเป็นอุโมงค์ได้

ศูนย์การเล่นกลางแจ้ง กลางแจ้งเป็นสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สำหรับการเรียนรู้และเป็นการขยายกิจกรรมจากศูนย์การเรียนรู้ เด็กอาจฝึกทักษะคณิตศาสตร์กลางแจ้ง โดยการวัดและนับวัตถุธรรมชาติ เด็กอาจพัฒนาทักษะภาษาโดยการพูดคุย การเขียน การอ่าน และประสบการณ์ที่เด็กสนุกสนานกลางแจ้ง นอกจากนี้ก็อาจเป็นการเล่นละคร การออกกำลังกาย การกระโดดเชือก การเล่นก่อสร้างบ้าน การสำรวจธรรมชาติ การปีนป่าย การคลาน ชิงช้า ม้ากระโดด บาร์เด็ชว กระดานลื่น

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องเล่นสนามทุกชนิด อุปกรณ์การเล่นน้ำ เล่นทราย บล็อก ขนาดใหญ่และอุปกรณ์การเล่น อุปกรณ์ในการเล่นการก่อสร้าง

ศูนย์การเล่นทรายและน้ำ กิจกรรมในศูนย์นี้เป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมากที่สุดเพราะเด็กสามารถเล่นสนุกได้ตามที่เด็กต้องการ กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการทดลองการลอยการจม น้ำหนัก การวัด การเปรียบเทียบปริมาณ การสร้างเรือและแข่งเรือ การวาดตัวอักษรรูปร่าง และตัวเลขบนพื้นทราย การทำแผนที่การสร้างชุมชนบนพื้นทราย

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ก่อผนังพลาสติก ขวดชนิดต่างๆ ฟองน้ำ ช้อน ถ้วย หลอด ชนิดต่างๆ อุปกรณ์ในการเล่นน้ำเล่นทราย กระบะทรายหรือบ่อทราย โต๊ะสำหรับเล่นน้ำ

ศูนย์งานไม้ งานไม้เบื้องต้น ได้แก่ การขัดกระดาษทราย การติดกาว การตอกตะปู การยึดติด การใช้ตะปูควง การเจาะรู การเลื่อย การทำงานไม้เบื้องต้น

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่โต๊ะที่มั่นคง เครื่องมือช่างไม้จำลอง ไม้กัดไม้ไผ่สกริม ล้อรถ จุกขวด เลื่อน้ำมัน เครื่องทำความสะอาด

ศูนย์ศิลปะ กิจกรรมในศูนย์ศิลปะควรจัดเพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ การใช้วัสดุหลายประเภทที่มีความแตกต่างกันทั้งขนาด รูปร่าง พื้นผิว สนุกสนานกับการใช้ประสาทสัมผัส ในการมีสื่อหลายๆประเภท แสดงออกทางความคิดตามความรู้สึกและอารมณ์ต่างๆอย่างเสรี ด้วยการวาดภาพ ระบายสี ปั้นดินน้ำมัน การสร้างและประดิษฐ์ต่างๆ พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา และกล้ามเนื้อเล็กโดยการตัด ปะ ระบายสี

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษ กาว สี ดินเหนียว ดินน้ำมัน กรรไกร เครื่องเขียน วัสดุเหลือใช้ กล้อง เศษผ้า ไม้ต่างๆ วัสดุธรรมชาติ อุปกรณ์สำหรับเย็บ ปัก ถัก ร้อย

จากรายละเอียดของการจัดศูนย์การเรียนต่าง ๆ นั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดให้กับเด็ก เป็นกิจกรรมที่เด็กจะต้องปฏิบัติด้วยตนเอง นอกจากนี้กิจกรรมเหล่านี้ยังสอดคล้องสัมพันธ์ และส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กอีกด้วย ดังนั้นครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กอนุบาลควรเลือกวิธีการนี้ เพราะเป็นการพัฒนาเด็กให้พร้อมที่จะเรียนในชั้นที่สูงขึ้นที่ถูกต้องตามหลักทฤษฎีวิธีหนึ่ง

1.5 การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

แฮมมิลตัน (Hamilton , 1990) กล่าวว่า การจัดศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาลนั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างจากการจัดห้องเรียนโดยทั่วไป กล่าวคือจะเป็นบริเวณที่ออกแบบไว้เป็นส่วน เพื่อให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับศูนย์การเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่เฉพาะของแต่ละศูนย์การเรียน จัดไว้เพื่อการเรียนเป็นรายบุคคล และกลุ่มย่อย หรือกิจกรรมในบางศูนย์การเรียนที่ต้องการพื้นที่มากเพื่อสามารถทำกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่ได้ และมีที่ว่างสำหรับการพักผ่อน และการรับประทานอาหาร

นิตธา สุวรรณศรี (2535) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาในการวางแผนการจัดศูนย์การเรียนต่างๆ ดังนี้

1. การจัดสถานที่ ที่ตั้งของศูนย์และที่สำหรับเก็บวัสดุอุปกรณ์ต่างๆประจำศูนย์การเรียน
2. การให้แสงสว่าง การระบายอากาศ และการควบคุมอุณหภูมิ
3. ทางเข้า ทางออก และทิศทางการเคลื่อนที่ของเด็ก
4. จำนวนเด็ก ความสนใจ ความสามารถและความต้องการของเด็ก
5. มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับกิจกรรมได้หลายอย่าง ปลอดภัยและทนทาน
6. มีเครื่องมือพื้นฐาน และใช้วัสดุได้อย่างคุ้มค่า
7. มีบุคลากรเพียงพอ
8. ระยะเวลาเรียน โปรแกรมที่จัด ขนาดและรูปแบบของศูนย์การเรียน
9. ในบริเวณโรงเรียน มีพื้นที่มากพอที่เด็กใช้เล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหว

และกิจกรรมกลางแจ้ง

เดย์ (Day, 1988) ได้เสนอแนะหลักการจัดศูนย์การเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ

1. การจัดศูนย์การเรียนรู้ที่ลี้ต้องเน้นที่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีโครงสร้างในการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมทักษะทางวิชาการ การสื่อสารและสังคม ความเป็นอิสระ อัตมโนคติที่ดี และมีความสามารถในการเลือกรวมทั้งส่งเสริมค่านิยมต่างๆ เช่น การยอมรับฟัง การช่วยเหลือ และการเข้าใจคนอื่น
2. การจัดศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กอนุบาลที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสนองความต้องการ และระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคนโดยให้ประสบการณ์จากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเด็กสามารถพัฒนาไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล
3. ศูนย์การเรียนรู้ ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติของความอยากรู้ อยากรูเห็น อยากรูเรียนรู และรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก โดยจัดให้มีการทดลอง การสอบถาม และการค้นคว้า เรียนรู้ทักษะ และมโนทัศน์ ศูนย์การเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีความหมาย เด็กเรียนรู้ด้วยความตั้งใจและเต็มใจเป็นอย่างมาก เพราะเด็กมีอิสระภาพในการเลือกแล้วทำกิจกรรมตามความสนใจของตนได้

จากเหตุผลดังกล่าว ในการจัดศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กอนุบาล ครูสามารถออกแบบสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ได้
2. ในตอนเริ่มต้นจัดศูนย์การเรียนรู้ ครูควรจัดศูนย์ที่มีปริมาณ และประเภทที่ครูสามารถควบคุมความเป็นระเบียบได้ โดยเริ่มจัดศูนย์การเรียนรู้ที่น้อยก่อน และค่อยๆ เพิ่มขึ้นเมื่อเด็กคุ้นเคยกับระบบ
3. ศูนย์การเรียนรู้เดิมอาจจะขยายกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการและความต้องการในการเรียนรู้ของเด็ก
4. คำแนะนำในการใช้วัสดุอุปกรณ์ และการทำกิจกรรมควรง่ายและชัดเจน
5. ในศูนย์การเรียนรู้ควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่เด็กคุ้นเคยที่บ้าน เพื่อที่เด็กจะรู้สึกมั่นใจและปลอดภัย
6. ควรมีการพิจารณาว่าจะจัดศูนย์การเรียนรู้อะไร แล้วจึงวางแผนคัดเลือกวัสดุ และกิจกรรมที่ควรจัดใหม่ขึ้นในศูนย์การเรียนรู้นั้นๆ ในการจัดศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กอนุบาลนั้น ครูควรจัดให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กแต่ละคนให้ได้มากที่สุด เช่น เด็กจะมีความแตกต่าง

กันในการพัฒนาการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นครูจึงควร
จัดกิจกรรมที่เด็กสามารถเรียนเป็นรายบุคคล เช่นในศูนย์คณิตศาสตร์และศูนย์วิทยาศาสตร์ ในขณะที่
เด็กบางคนจะมองหาเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย เช่นการแสดงบทบาทสมมติ การ
ร้องเพลง และ การเล่นเกม โดยเด็กจะเริ่มเรียนในศูนย์การเรียนที่ชอบก่อน(นิตยา สุวรรณศรี,
2535)

เดย์ (Day, 1988) ได้เสนอแนะว่าครูผู้สอนต้องวางแผนที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้
การจัดพื้นที่ และบริเวณให้เป็นศูนย์การเรียน ประกอบด้วยบริเวณ ที่เป็นที่โล่ง
สำหรับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว และกิจกรรมกลุ่มใหญ่ บริเวณเก็บของส่วนบุคคล เพื่อให้
ให้เด็กได้เก็บสัมภาระส่วนตัว และสิ่งของที่เด็กนำมา บริเวณที่เป็นศูนย์การเรียน ควรจัดให้
เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมและควรจัดให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรมีบริเวณ
พื้นที่ว่าง เพื่อให้เด็กเคลื่อนไหวได้สะดวกและมีระเบียบ เป็นที่สำหรับเด็กได้พักเพื่อพูดคุยกันหรือ
เป็นที่สำหรับให้ครูทบทวนกฎระเบียบและตักเตือนเด็ก

การจัดวางวัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิด
ประโยชน์ในการเรียนการสอนมากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่อไปนคือการเรียนรู้
จากการค้นพบด้วยตนเอง เลือกเรียนในศูนย์การเรียนด้วยตนเอง พัฒนาทักษะการสื่อ
ความหมายแสดงบทบาทสมมติเสริมจินตนาการ ใ้วิธีแก้ปัญหาหลายๆแบบ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก
กล้ามเนื้อใหญ่รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างคุ้มค่า

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรจัดให้ศูนย์
การเรียนไว้ในที่ที่เหมาะสมและสามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ โดยยึดหลักดังนี้

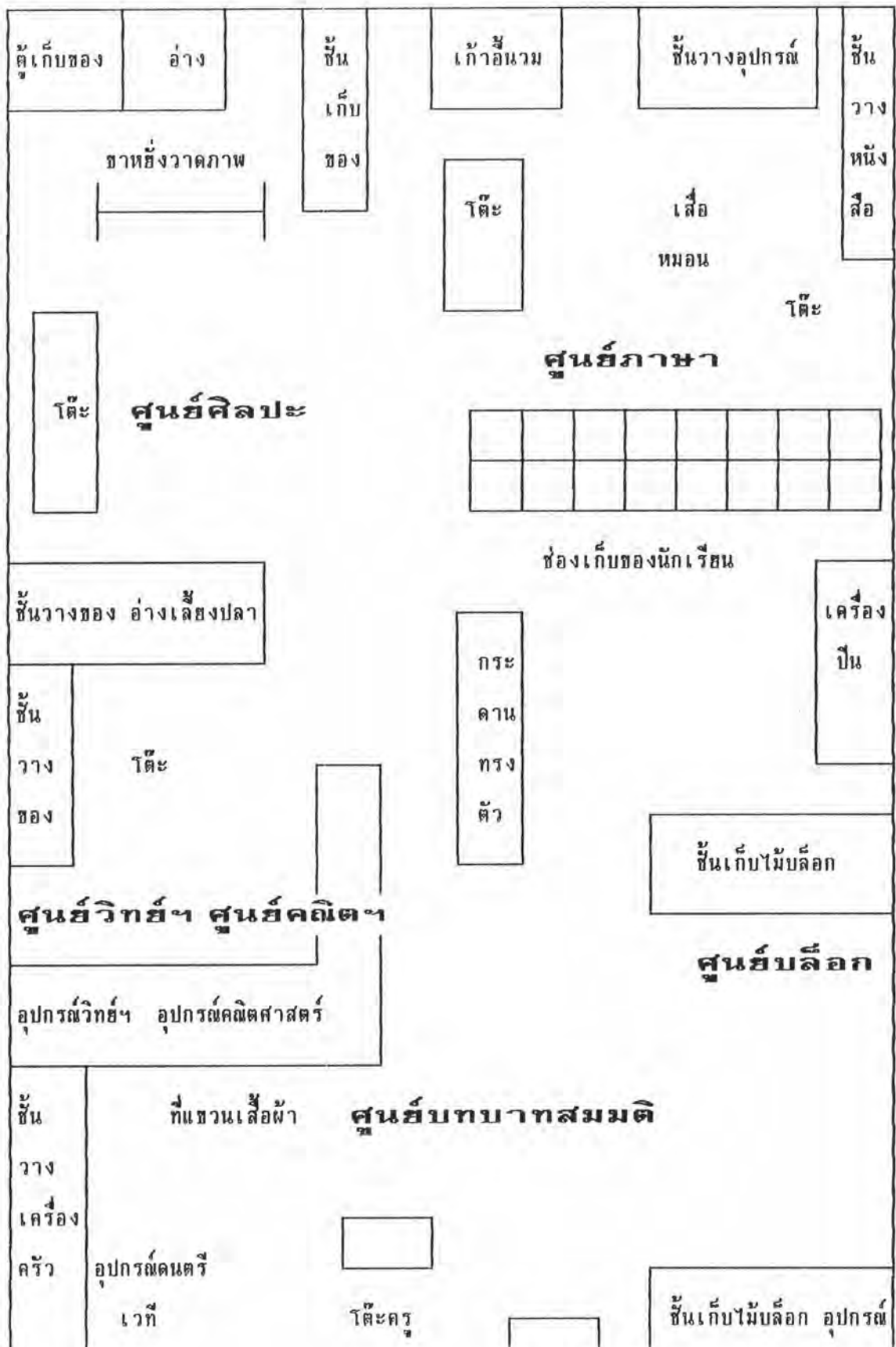
จัดศูนย์การเรียนที่มีกิจกรรมมีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายกันไว้ใกล้ๆกัน เช่น ศูนย์
ภาษา ศูนย์ศิลปะ ศูนย์วิทยาศาสตร์ และศูนย์คณิตศาสตร์ โดยภายในศูนย์จะมีสื่อวัสดุหรืออุปกรณ์
ที่ใช้ในการทำกิจกรรมประจำศูนย์นั้นๆโดยจัดวางไว้บนชั้นหรือบนหิ้งเพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ได้ตลอด
เวลา ทั้งในขณะที่เรียน และในเวลาว่าง เมื่อเด็กต้องการจะทำกิจกรรมในศูนย์การเรียน
ที่ยังทำไม่เสร็จ หรือต้องการทำกิจกรรมซ้ำๆเพื่อการเรียนรู้ เช่นในศูนย์ภาษาจะมีหนังสือวางไว้
เพื่อให้เด็กมาดูหรือมาอ่านได้ตลอดเวลา

ศูนย์ที่จะเกิดเสียงดังเมื่อทำกิจกรรมแล้ว ควรจัดไว้ด้วยกันหรือจัดไว้ใกล้ๆกัน
เช่นศูนย์บทบาทสมมติ ศูนย์ดนตรี ศูนย์บล็อก ศูนย์งานไม้ เป็นต้นโดยที่สื่อวัสดุอุปกรณ์จัดไว้ประจำ
ศูนย์เพื่อการเรียนรู้ตลอดเวลาด้วย

ศูนย์ที่ต้องใช้บริเวณมาก หรือศูนย์ที่อาจทำให้เลอะเทอะควรรจัดไว้ในนอกห้องเรียน เช่น ศูนย์การเคลื่อนไหว ศูนย์การเล่นกลางแจ้ง ศูนย์น้ำและศูนย์ทราย เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์ควรรจัดให้เหมาะสมกับที่จะให้เด็กทำกิจกรรมในแต่ละศูนย์การเรียน

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนตามที่ได้เสนอไว้ ครูผู้สอนจะจัดในแนวไหนก็ได้แต่ควรรจัดหลักตั้งกล่าวไว้แล้วปรับให้เข้ากับสิ่งที่มีอยู่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับเด็กให้มากที่สุด เช่น กิจกรรมกลุ่มใหญ่อาจจะไม่ต้องออกไปทำนอกห้อง โดยหยิบโต๊ะหรือหยิบศูนย์ใดศูนย์หนึ่งรวมกันไว้ก่อนก็ได้พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมแล้ว เมื่อทำกิจกรรมเสร็จก็สามารถจัดให้เรียบร้อยเหมือนเดิม

ตัวอย่างแผนผังการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาลของ
(Schickedanz et al., 1983)

1.6 การจัดการในห้องเรียนศูนย์การเรียนรู้

การจัดการในห้องเรียนศูนย์การเรียนรู้ หมายถึงการจัดการในด้านต่างๆให้เป็นระบบเพื่อให้การเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ดำเนินไปได้ด้วยดี โดยมีทั้งการวางแผนการจัด การให้การอำนวยความสะดวก การสนับสนุนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การประเมินผล ให้เด็กรู้สึกอิสระในการตอบสนองความต้องการในการเรียนตามความสนใจของตน ซึ่งครูจัดระบบโดยการให้รหัสสี การใช้สัญลักษณ์การเรียน และการสร้างวินัยในห้องเรียน เดย์ (Day, 1988)

การใช้รหัสสี การใช้สีและสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบจะช่วยให้เด็กทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ และประสบผลสำเร็จในการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ซึ่งอาจจะซับซ้อนและยากที่เด็กจะปฏิบัติได้ในตอนแรก ถ้าใช้รหัสสี เด็กสามารถเรียนรู้สี และสัญลักษณ์ได้อย่างรวดเร็ว แม้ว่าเด็กยังไม่มีทักษะในการอ่านที่คล่องก็ตาม รหัสสีจะบอกชื่อและที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ให้เด็กสามารถเลือกและเข้าทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนศูนย์ได้ตามที่ต้องการเมื่อทำกิจกรรมในศูนย์หนึ่งๆเสร็จแล้ว

การทำสัญลักษณ์การเรียน หมายถึงการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างเด็กกับครู ในเรื่องการทำกิจกรรมแต่ละศูนย์การเรียนรู้ ในการเรียนแต่ละครั้ง เด็กจะทำสัญลักษณ์ว่าวันนี้จะทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ใดบ้าง หลังจากฟังคำอธิบายการทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ต่างๆจากครูแล้ว เด็กจะเลือกตามความสนใจและตามความสามารถของตน ครูจะแนะนำและเน้นให้เด็กทำกิจกรรมให้เสร็จตามที่ได้ให้สัญญาไว้ แล้วบันทึกกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้วทุกครั้งเพื่อการตรวจสอบประเมินผล และรายงานกิจกรรมให้ผู้ปกครองทราบ

การสร้างวินัยในห้องเรียน (เอกสารหลักสูตรอนุบาลศึกษา มปท. มปป.)

หมายถึงการให้เด็กเรียนรู้และรับผิดชอบต่อการแสดงพฤติกรรมต่างๆของตน ที่มีผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง โดยปรับพลังงานของเด็กให้มีประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาตนเอง และสังคม ซึ่งมีคำแนะนำกว้างๆสำหรับครูในการสร้างวินัยในห้องเรียนดังนี้

1. ให้เข้าถึงความเป็นเด็กมากที่สุด เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องให้คล้อยตามเด็กก่อน แล้วนำกลับมาในทางที่ถูกต้อง เช่นถ้าวันนี้เองปอมสมมติว่าตนเองเป็นรถไฟแล้ววิ่งชนสิ่งของตกหล่นเสียหาย ครูควรเข้าไปใกล้ๆทำท่าวิ่งแล้วทำเสียงรถไฟนำเองปอมออกไปที่สนาม ดังนั้นครูต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์เพียงพอที่จะเข้าไปอยู่ในโลกของเด็กได้อย่างง่าย และเป็นไปตามธรรมชาติ

2. การเบี่ยงเบนความสนใจของเด็ก การเบี่ยงเบนความสนใจเด็กมีค่ามากกว่าการดูค่า ควรให้คำแนะนำเชิงบวกแทนเชิงลบทุกครั้งที่ทำได้ เช่น แทนที่จะพูดว่าอย่าขีดเขียนลงบนกำแพงอย่างนั้นวิคะ ครูควรพูดว่า "นี่วิคะ วาดบนกระดาษดีกว่า"

3. ให้ความรู้สึกทางบวกไม่ใช่ทางลบ ครูจะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองได้ เช่น แทนที่จะพูดว่า หนูเป็นเด็กไม่ควรขโมยของของผู้อื่น เมื่อจับได้ว่าเด็กหยิบของของเพื่อนไปโดยไม่บอกเพื่อนก่อน ครูควรพูดว่า "เราต้องซื้อสิทธิ์เสมอนะคะ"

4. ใช้กระบวนการ 4 ขั้น วิธีนี้ควรใช้เมื่อจำเป็นต้องแก้ไขพฤติกรรมให้ถูกต้องเมื่อพบเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเช่นรบกวนเพื่อนอยู่ตลอดเวลา ครูควรใช้วิธีการดังนี้

ขั้นที่ 1 แนะนำอย่างนุ่มนวล เช่นพูดว่า "เราทุกคนนั่งอยู่ในที่ของเรา หุค รบกวนเพื่อน"

ขั้นที่ 2 เพิ่มความเลียบขาดขึ้น เช่นพูดว่า "หนูต้องเข้าที่เค้านี่ เราจะไม่ต้องกิจกรรมจนกว่าหนูจะทำตาม"

ขั้นที่ 3 การขู่แกมบังคับ เช่นพูดว่า "ถ้าหนูไม่หยุดรบกวนเพื่อน หนูจะต้องออกไปอยู่ที่อื่น"

ขั้นที่ 4 ติดตามลงโทษผลการกระทำ เช่นพูดว่า "ตกลงค่ะ หนูไม่พร้อมที่จะร่วมกิจกรรมกับเพื่อน หนูไปนั่งท้ายห้อง"

ข้อสำคัญ การใช้กระบวนการนี้ต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล อย่าทำให้เด็กรู้สึกว่าครูทำเล่นๆ และบรรยากาศในการเรียนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนต้องทำให้เด็กสนุกและมีความสุข หลีกเลี่ยงวิธีการที่จะทำให้เด็กรู้สึกผิดเมื่อถูกลงโทษ

5. อธิบายถึงความผิดของเด็ก อธิบายให้ชัดเจนถึงกฎเกณฑ์พื้นฐานที่ทุกคนต้องปฏิบัติเวลาอยู่ในห้องเรียน ทำให้เด็กรู้สึกว่าสิ่งที่สามารถควบคุมตัวเองได้จะทำให้มีความสุข เช่น "ครูให้หนูเล่นกะบะทรายไม่ได้ เพราะทรายที่หนูขว้างเล่นจะทำร้ายเพื่อน" เมื่อเด็กรู้สึกผิดและมีพฤติกรรมดีขึ้น ครูควรพูดว่า "หนูพร้อมที่จะเล่นแล้วใช่ไหมคะ ครูดีใจที่หนูรู้สึกดีขึ้น" เป็นการเสริมแรงทางบวกในตอนท้าย และทำลายความรู้สึกผิดให้หมดไป

6. สิ่งสมควรรู้สึกที่ดี ให้เด็กเข้าใจถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตั้งแต่แรก เพื่อเด็กจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ครูอาจพูดซ้ำถึงพฤติกรรมของเด็กในกิจกรรมกลุ่มก่อนกลับบ้าน หรือช่วยกันหาวิธีที่ถูกต้องเหมาะสมในการช่วยกันรักษาระเบียบวินัย

7. การเสริมแรงทางบวก เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดี โดยเฉพาะหลังจากที่เด็กแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องแล้ว ครูต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ครูเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านั้นค่าพุดชกชองทำให้เด็กเติบโตในทางที่ดี รางวัลเป็นสิ่งเสริมแรงที่ได้ผลสำเร็จสำหรับเด็ก กระดุมแห่งความดี กระดุมแห่งความรัก สติกเกอร์ ดาว ของเล่น บัตรที่มีใบหน้าเด็กกำลังยิ้ม การได้เป็นผู้ช่วยครู เป็นผู้นำในการร้องเพลง การได้เล่นของเล่นหรือได้อ่านหนังสือที่ตนชอบ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงนำความสุขและความภูมิใจให้แก่เด็ก แม้ผู้ปกครองก็รู้สึกเช่นเดียวกับเด็กด้วย

8. ปฏิบัติต่อเด็กอย่างให้เกียรติ การให้ความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของสังคมที่สงบสุข ครูที่แสดงให้เห็นว่าครูให้เกียรติไม่เฉพาะแก่ผู้ใหญ่ ควรให้เกียรติเด็ก สัตว์ และต้นไม้ เด็กจะซึมซับและลดความเห็นแก่ตัวลง เช่น แทนที่จะพูดว่า อย่าตีผมว ครูควรพูดว่า "หนูกำลังทำให้มันเจ็บ ลูกิคะ มันชอบให้ทำแบบนี้"

9. ปลอฮยให้เด็กรู้สึกอิสระ สิ่งที่เด็กต้องการคือการช่วยแนะนำและให้เด็กทำเอง ครูควรปลอฮยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ทุกครั้งที่ครูจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเด็กควรหยุดพิจารณาว่า จำเป็นที่จะต้องเข้าไปยุ่งในขณะนั้นหรือไม่ และคั่นให้พบว่าในขณะนั้นเด็กมีความต้องการสิ่งใด

10. การให้ตัวอย่าง การเล่นเกมอย่างสร้างสรรค์ การใช้นิทาน และการร้องเพลงช่วยสร้างวินัยและแก้ไขพฤติกรรมให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ถ้าครูสามารถจัดการในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนตามวิถีที่กล่าวมาแล้ว การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาล ก็จะสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและได้ผลตามที่วางจุดประสงค์ไว้

1.7 การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาลนั้น ครูเป็นผู้ที่นับว่ามีความสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นครูต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้เด็กสามารถเลือกเรียนตามความสามารถได้ทุกคน โดยครูจะสังเกตพฤติกรรมของเด็กตลอดเวลา สรุพฤติกรรมที่น่าสนใจ ชมเชย ให้รางวัล เพื่อให้เด็กมีกำลังใจ และเสนอแนะพฤติกรรมที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ครูคอยเตือนถึงข้อตกลงที่เด็กทุกคนต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง

การสอนแบบศูนย์การเรียนครูควรมีพฤติกรรม ดังนี้

1. ความรู้รอบ ครูอยู่ในจุดที่เห็นหรือรู้ได้ว่า เด็กคนไหนอยู่ตรงไหน กำลัง

ทำอะไร และทำอย่างไร สามารถเข้าไปช่วยเหลือเด็กได้เมื่อจำเป็น

2. ความคาบเกี่ยว ครูควรสนใจเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมของเด็ก

3. ความราบรื่น ช่วงเวลาที่เด็กทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ ครูควรจัดทุกอย่างให้เด็กทำกิจกรรมได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะเวลาที่จะให้เด็กเลิกทำกิจกรรม ครูควรเตือนล่วงหน้า ให้เวลาเด็กเก็บสื่ออุปกรณ์ต่างๆเข้าที่ให้เรียบร้อย

4. ความหลากหลาย ครูควรมีความสามารถที่จะวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็กทุกคนเลือกทำตามความสามารถและความสนใจของเด็ก (हररररर नीररररर, 2535)

ในการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ให้แก่เด็กอนุบาลนั้น หัวใจของการเรียนแบบนี้ ก็คือ การให้เด็กเรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่างๆในศูนย์การเรียนรู้ต่างๆด้วยตนเอง ดังนั้น โอกาสที่เด็กจะมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมย่อมมีมากกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบที่มีครูเป็นศูนย์กลาง ในการสอนแบบนี้ครูควรมีวิธีการปฏิบัติเพื่อป้องกันการประพฤติดีในเด็กดังนี้ คือ

1. เตรียมทุกอย่างให้พร้อม ตั้งแต่การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ที่จะทำกิจกรรมต่างๆ และการจัดการในห้องเรียน

2. มีกิจกรรมที่น่าสนใจ มีกิจกรรมที่แปลกใหม่ ได้รับความสนใจของเด็ก ควรเป็นกิจกรรมที่ไม่มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน เด็กฟังคำอธิบายและสามารถที่จะทำได้จึงจะเป็นแรงจูงใจให้เด็กทำ ถ้ากิจกรรมยากเด็กจะไม่เลือกทำ ทำให้ได้รับความรู้ไม่เต็มตามจุดประสงค์ที่วางไว้

3. มีกฎระเบียบที่เด็กสามารถปฏิบัติได้ ง่ายและสั้นเพื่อเด็กเข้าใจง่าย

- เล่นหรือทำกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ที่กำหนดให้เท่านั้น
- นำวัสดุใส่ภาชนะเพื่อสะดวกในการถือ
- ใช้มือทั้งสองข้างเพื่อหยิบจับสิ่งของ
- ถือของครึ่งละหนึ่งอย่างเท่านั้น
- นำสิ่งของเก็บเข้าที่ก่อนหยิบสิ่งใหม่ออกมา
- ดึงเก้าอี้ด้วยความระมัดระวังและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
- ปฏิบัติตามขั้นตอนตามที่ได้ตกลงกันไว้ในการเรียนรู้แต่ละครั้ง

การจัดสภาพการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ให้พร้อมที่จะให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้นั้น นอกจากจะเตรียมในหลายๆอย่างแล้ว สิ่งที่สำคัญมากที่สุดที่จะทำให้การเรียนรู้การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและได้ประสิทธิภาพนั้น ก็คือครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมาก ตั้งแต่การเขียนแผนการสอน เตรียมกิจกรรม เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เตรียมห้องเรียนเตรียมการจัดการ และเตรียมการที่จะสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยความสุขด้วยความสนุกและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากที่สุด ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งต่างๆที่กล่าวมาแล้วได้อย่างถูกต้อง

1.8 คุณค่าของศูนย์การเรียนรู้

ซีซองค์ พรหมวงศ์ (2520) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ว่า เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนตนเองให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะถ้าเด็กไม่เคັเด่นทางด้านวิชาการ เด็กก็สามารถที่จะเลือกเคັเด่นในด้านอื่นได้ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในถิ่นที่ตนเกิด เพราะการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้จะเน้นการใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น เน้นความร่วมมือระหว่างบุคลากรในท้องถิ่นจึงสามารถที่จะปลูกฝังความรักถิ่นฐาน มาตภูมิ และภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนในถิ่นนั้น และมีลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การกล้าและรู้จักแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจด้วยตนเองการทำงานด้วยกันเป็นหมู่อย่างมีความสุข และมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนอยู่ในคุณธรรมอันดีงาม

1.9 ประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

ซีซองค์ พรหมวงศ์ (2520) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตามความสนใจของนักเรียน
2. ส่งเสริมให้เด็กแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. ฝึกการทำงานเป็นหมู่ เคารพในสิทธิ และฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
5. เปิดโอกาสให้ครูได้ใกล้ชิดกับเด็กทุกกลุ่ม
6. ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ใช่ครูบังคับให้เด็ก

ท่องจำเพียงอย่างเดียว

7. ทำให้ครูมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา

จากคุณค่าและประโยชน์ของศูนย์การเรียนรู้ที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ถ้าครูสามารถจัดการการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กอนุบาลได้ คุณค่าหรือประโยชน์จะมีผลไม่เฉพาะกับตัวเด็กแต่จะมีผลมาถึงตัวครูด้วย

1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุษบัน สุนทรสารทูล (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอน วิชาคณิตศาสตร์ สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ชั้นอนุบาลปีที่ 2 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนประสาทวิทยี ผลการวิจัยปรากฏว่าผลการสอบก่อนเรียน และหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ แสดงว่าเมื่อเด็กเรียนคณิตศาสตร์จากชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วมีความรู้เพิ่มขึ้น

ประเสริฐ ภู่งเงิน (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนคณิตศาสตร์ เรื่องเส้นตรง โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้กับการเรียนในชั้นเรียนปกติ กลุ่มตัวอย่าง ประชากร เป็นนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรปีที่ 1 วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า การเรียน แบบศูนย์การเรียนรู้มีผลดีกว่าการเรียนการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุนต์ ภู่งคำ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนสำหรับห้อง เรียนแบบศูนย์การเรียนรู้วิชาอุตสาหกรรมศิลป์ เรื่องเครื่องปั้นดินเผาสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่เรียนจากชุดการสอนมีความรู้เพิ่มขึ้น

จรรยา เอี่ยมสะอาด (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยชุดการสอนสำหรับ ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ และโดยวิธีการสอนแบบบรรยาย กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบ บรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชมพู โปษกะบุตร (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษามโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนอนุบาลที่เรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ประชากร เป็นนักเรียนอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลชลบุรี ผลการวิจัยพบว่านักเรียนอนุบาลที่เรียนแบบศูนย์การเรียนรู้มีมโนทัศน์ทาง

วิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 และนักเรียนที่เรียนแบบศูนย์
การเรียนมีมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกับนักเรียนที่เรียนตามปกติที่ระดับความมีนัยสำคัญ
พัชรี วงจรสีรังสี (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่ม
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยแผ่นดินทองเรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนแบบ
ศูนย์การเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2533
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียน
แบบศูนย์การเรียนจากการทดสอบค่า t-test พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียน
ด้วยชุดการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน เรื่องอาณาเขต ขนาด ภูมิอากาศ และภูมิประเทศ
สูงกว่านักเรียนที่เรียนในห้องเรียนปกติแต่ไม่แตกต่างกันในการเรียนด้วยชุดการสอนเรื่องพลเมือง
และการปกครอง จากการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนแบบศูนย์การเรียนมี
ความเห็นว่าการเรียนแบบศูนย์การเรียนทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนานในระดับที่มากที่สุด

วิทเทียร์ (Whettier, 1973) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของประสบการณ์
จากศูนย์การเรียนในการเปลี่ยนทัศนคติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กชายและหญิง ผล
วิจัยสรุปได้ว่า ความก้าวหน้าทางการเรียนแตกต่างกัน โดยเด็กหญิงมีความรู้คงทนกว่าเด็กชาย
เมื่อเริ่มเรียนจะมีความคิดเกี่ยวกับตนเองต่ำกว่าเด็กหญิง แต่มีความก้าวหน้าที่เห็นได้ชัดเจนมาก
กว่าเด็กหญิง

คาร์ท (Cart, 1974) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์จากการเรียนแบบศูนย์
การเรียน และการเรียนแบบปกติ ในวิชาคณิตศาสตร์ ภาษา และทักษะการอ่าน กลุ่มตัวอย่าง
เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ในรัฐหลุยเซียน่า ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนรู้จากการเรียนแบบศูนย์
การเรียน ให้ความก้าวหน้าในการเรียนรู้สูงกว่าการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิลส์ (Giles, 1975) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนที่สร้างขึ้นโดย
มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบคุณค่าของศูนย์การเรียนในระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์
การเรียนเปิดโอกาสให้ครูได้สังเกตพฤติกรรม และสนองความต้องการของนักเรียนมากขึ้นทำให้นัก
เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น

แมคคาที (McCarthy, 1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการยอมรับ
ความคิดเห็นของนักเรียน และผู้บริหารของโรงเรียนเลค เบรดอค เกี่ยวกับการเรียน

ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่าทั้งนักเรียน ครู และผู้บริหารมีทัศนคติที่ต่อศูนย์การเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจและสนใจในศูนย์การเรียน และความต้องการของนักเรียนที่จะเรียนโดยศูนย์การเรียนมีเปอร์เซ็นต์สูง

เดรก (Drake, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ที่มีรูปแบบที่หลากหลายในเด็กอายุ 6 ปี ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่เรียนโดยใช้ศูนย์การเรียน มีอัตราการทำงานและพฤติกรรมการทำงานที่ดีขึ้น โดยเฉพาะถ้ามีวิธีการอื่นร่วมด้วย เช่น มีการเพิ่มเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนให้มากขึ้น หรือใช้สัญญาณการเรียนเข้ามาร่วมด้วย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน สรุปได้ว่าการที่เด็กเรียนแบบศูนย์การเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนโดยวิธีอื่น ในระดับอนุบาล นอกจากนี้ถ้าจะประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนแบบศูนย์การเรียนแล้ว จะพบว่าเด็กมีความพอใจและมีความต้องการที่จะเรียนแบบศูนย์การเรียนในระดับที่สูงมากเพราะการเรียนแบบศูนย์การเรียนทำให้เด็กมีความสุขและสนุกกับการเรียนมากที่สุด จากผลของการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสอนแบบศูนย์การเรียนควรจัดให้กับเด็กอนุบาลเพราะสอดคล้องกับพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ซึ่งจะพัฒนาให้เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศต่อไปในอนาคต

ตอนที่ 2 การฝึกอบรม

2.1 ความหมายของการฝึกอบรม

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานต่างๆให้มีศักยภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพได้อย่างดีวิธีหนึ่ง เป็นวิธีที่สะดวกและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย การฝึกอบรมมีหลายรูปแบบ หลายกระบวนการ ซึ่งขึ้นอยู่กับหลักการเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง

การฝึกอบรม หมายถึง โปรแกรมการศึกษาที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีประสบการณ์ทางการศึกษา อันจะเป็นทางช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีประสบการณ์ทางการศึกษา ผู้ที่เข้าทำงานใหม่ได้ปรับตัวให้เข้ากับงานใหม่ได้ ส่วนผู้ที่ทำงานแล้ว การฝึกอบรมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ มีเจตคติที่ดีต่องาน และเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานให้กับคนนั้นๆ การจัดการฝึกอบรมภายใต้ภาวะความจำเป็นบางประการ มีรูปแบบและใช้เวลามากน้อยต่างกัน (เป็รื่อง กุมท, 2520)

ธงชัย สันติวงศ์ (2525) กล่าวว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้น

อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นการหาทางเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติ ให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ บีช (Beach, 1971) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมหมายถึงกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ และมีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนไปในทางที่ต้องการ และ ฟลิปโป (Flippo, 1970) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความชำนาญ และทักษะในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ นักการศึกษาหลายท่าน เช่น (ธนวรรณ เตมียบุตร, 2522; พัฒน์ สุจำนงค์, 2523; เสนาะ ดิเนา และคนอื่นๆ, 2522; อรุณ วัชรธรรม, 2524; น้อย ศิริโชติ, 2524; บัณฑิตอินทรชั้น, 2526; ประภา, สว่าง สุวรรณ, 2531) ได้กล่าวถึงความหมายของการฝึกอบรมในทำนองเดียวกันว่า การฝึกอบรมหมายถึงกระบวนการที่มีแบบแผน เพื่อมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ เพิ่มพูนให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขึ้น นอกเหนือจากความรู้ที่เรียนมาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่หน่วยงานต้องการได้ และพัฒนาให้มีความชำนาญในการทำงานมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีขึ้น รวมทั้งมุ่งเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้เกิดความรู้สึกที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิมและตรงตามความมุ่งหมายที่วางไว้

จากความหมายของการฝึกอบรมดังกล่าว สรุปได้ว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการฝึกอบรมที่จัดให้กับผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งก็คือครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อนำสิ่งที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

2.2 จุดประสงค์ของการฝึกอบรม

พลสิทธิ์ โพธิ์สีทอง (2534) กล่าวว่า การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความรู้ และประสิทธิภาพ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การอบรมแต่ละครั้งจะเริ่มด้วยการตั้งจุดประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้

สุรศักดิ์ นานานุกูล (2527) กล่าวว่า การที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของคนด้วยการฝึกอบรมนั้น ต้องวางจุดประสงค์ของการฝึกอบรมให้ชัดเจน โดยพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การฝึกอบรมนั้นจึงจะได้ผล

เป็รื่อง กุมุท (2520) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีสมรรถภาพในการทำงานหรือมีความชำนาญยิ่งขึ้น ซึ่งการกำหนดเนื้อหาวิธีการโดยผู้บริหาร กล่าวคือเนื้อหาที่ผู้บริหารเห็นว่าผู้ใต้บังคับบัญชาควรจะได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อให้ผลงานที่ได้คุ้มค่า ก็จะต้องให้มีการฝึกอบรมขึ้น

2. เพื่อช่วยให้ตนเองพ้นจากการเป็นคนล้าสมัย เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ของตนได้ดีขึ้น ซึ่งการฝึกอบรมประเภทนี้จะเริ่มจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจ มีปัญหาาร่วมกัน และต้องการแก้ปัญหา นั้น รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นจะช่วยใหทำงานได้ดีขึ้น และสามารถแก้ปัญหาได้จริงๆ เรียกว่าเป็นการฝึกอบรมประเภทสมัครใจ

สมพงษ์ เกษมสิน(2526) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการฝึกอบรมไว้ดังนี้ คือ

1. ความมุ่งหมายของการฝึกอบรมที่เป็นความมุ่งหมายขององค์การ (Institution Objectives) เน้นหนักในด้านของส่วนรวมดังต่อไปนี้ คือ

1.1 เพื่อสร้างความสนใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ พนักงาน และเจ้าหน้าที่

1.2 เพื่อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด

1.3 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด

1.4 เพื่อลดความสิ้นเปลืองและป้องกันอุบัติเหตุ

1.5 เพื่อจัดวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

1.6 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคคล

1.7 เพื่อพัฒนาการบริหารโดยเฉพาะการบริหารงานด้านบุคคลให้มีความพอใจทุกฝ่าย

ความพอใจทุกฝ่าย

1.8 เพื่อฝึกฝนบุคคลไว้เพื่อความก้าวหน้าของงาน และการขยาย

องค์การ

1.9 เพื่อสนองบริการจนมีประสิทธิภาพแก่สาธารณะหรือผู้ที่มาติดต่อ

2. ความมุ่งหมายของการฝึกอบรมที่เน้นความมุ่งหมายส่วนบุคคล (Employee Objective) เป็นความมุ่งหมายของข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การหรือหน่วยงาน ดังนี้

2.1 เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง

2.2 เพื่อพัฒนาท่าทีและบุคลิกภาพในการปฏิบัติงานโดยการทดลอง

ปฏิบัติ

- 2.3 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานโดยการทดลองปฏิบัติ
- 2.4 เพื่อฝึกฝนการตัดสินใจ
- 2.5 เพื่อเรียนรู้งานและลดการเสี่ยงอันตรายในการปฏิบัติงาน
- 2.6 เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
- 2.7 เพื่อส่งเสริมและสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน
- 2.8 เพื่อเข้าใจนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การให้ดียิ่งขึ้น
- 2.9 เพื่อให้มีความพอใจในการปฏิบัติงาน

จากจุดประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ถ้านำมาสังเคราะห์แล้วจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ โสวัจ สุจริตกุล และอมร รักษาสิทธิ์ (2525) ซึ่งได้แบ่งวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมออกเป็น 5 ประการ คือ

1. เพื่อชำระหรือเพิ่มพูนสมรรถภาพของพนักงานในปัจจุบัน
2. เพื่อเตรียมพนักงาน สำหรับการเลื่อนชั้นในการปฏิบัติงาน
3. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับพนักงานในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น
4. เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของประสิทธิภาพขององค์กร
5. เพื่อจูงใจให้ผู้ที่มีความสามารถในองค์กรยึดอาชีพนั้นต่อไป

จากจุดประสงค์ของการฝึกอบรม อาจกล่าวได้ว่า ในการฝึกอบรมครั้งหนึ่งๆ นั้น ผู้จัดต้องการให้มีการพัฒนาคนเพื่อไปพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ประเภทของการฝึกอบรม

สิ่งที่น่าสนใจรองจากคำนิยามของคำว่า การฝึกอบรมก็คือ การฝึกอบรมที่จัดขึ้นนั้น จัดเพื่อใครบ้าง มีวัตถุประสงค์หรือความจำเป็นอย่างไร ในเรื่องนี้ เป็รื่อง กุมุท (2520) ได้แบ่งประเภทของการฝึกอบรมมีประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. การฝึกอบรมก่อนประจำการ (Pre - Service Training) เป็นการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถปรับตัวและคุ้นเคยกับสถานที่ กระบวนการทำงาน และบุคลากรที่ต้องมีสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันต่อไป หรือเรียกว่าเป็นการปฐมนิเทศก็ได้
2. การฝึกอบรมครุประจำการ (In-Service Training) เป็นการฝึกอบรมที่จัดให้แก่ผู้กำลังประจำการ หรือผู้ที่ทำงานอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้สูงขึ้น

อีราท์ (Eraut, 1972) ได้แบ่งประเภทของการฝึกอบรมในอีกลักษณะหนึ่ง ดังนี้

1. แบบให้เห็นปัญหา (Problem - Centered Training) ได้แก่การฝึกอบรมที่ใช้ตัวปัญหาเป็นสาระสำคัญในการฝึกอบรมเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีโอกาสวิเคราะห์และศึกษาปัญหาให้เข้าใจแจ่มชัดว่ามีอะไรอยู่ตรงจุดใด เพียงเท่านั้น จากนั้นเป็นหน้าที่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่จะต้องหาทางแก้ไขปัญหาคด้วยตนเองต่อไป

2. แบบแก้ปัญหา (Solution Centered Training) เป็นการฝึกอบรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบปัญหามาแล้ว จะโคสวิถีโลกก็ตามเช่นจากการสังเกต การสำรวจข้อมูลหรือจากการฝึกอบรมแบบให้เห็นปัญหา แล้วเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะที่จะนำไปแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้ทันที

เดล (Dale, 1975) กล่าวถึงประเภทของการฝึกอบรมว่า แบ่งออกได้หลายประเภทตามลักษณะของจุดมุ่งหมายของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และระยะเวลาในการฝึกอบรมการอบรมประเภทนี้จะมุ่งผลที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ ซึ่งถ้าแบ่งตามผู้ที่เข้ารับการอบรมจะแบ่งได้ดังนี้

1. การฝึกอบรมแบบปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการฝึกอบรมที่จัดขึ้นสำหรับบุคลากรใหม่

2. การฝึกอบรมโดยการปฏิบัติงาน (On-the-Job Training) เป็นการฝึกให้บุคลากรลงมือปฏิบัติงานจริงๆ

3. การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะและความรู้ในการปฏิบัติงาน (Job Skill and Knowledge Training) การฝึกอบรมลักษณะนี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของบุคลากรที่มีฝีมือ

4. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ชั้นสูง (Supervisory Training) เป็นการฝึกอบรมระดับหัวหน้างานของหน่วยงานหรือองค์การ

5. การฝึกอบรมระดับการจัดการ (Managerial Training) เป็นการฝึกอบรมแก่ฝ่ายจัดการระดับกลาง

6. การพัฒนานักบริหาร (Executive Development) เป็นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ระดับสูง

เสาลักษณ์ สิงห์โกวิท (2527) จำแนกประเภทของการฝึกอบรมโดยยึดเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็น 3 แนวทาง คือ

1. การจำแนกประเภทของการฝึกอบรมโดยยึดวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาความชำนาญ เพื่อพัฒนาทัศนคติ และเพื่อพัฒนาความรู้
 2. การจำแนกประเภทของการฝึกอบรมโดยยึดเกณฑ์ก่อนเข้าทำงาน และเมื่อได้งานทำแล้ว
 3. การจำแนกประเภทของการฝึกอบรมโดยยึดระดับของบุคคลที่อยู่ในวงการ โดยแบ่งเป็น ระดับผู้ใช้แรงงาน ระดับเสมียนพนักงาน หรือประจำแผนก ระดับหัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาขั้นต้น ระดับผู้บังคับบัญชาระดับกลาง และระดับผู้บริหารชั้นสูง
- จะเห็นได้ว่าการฝึกอบรมมีหลายประเภท ซึ่งผู้จัดการฝึกอบรมสามารถที่จะเลือกให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ที่วางไว้เพื่อพัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ากับงบประมาณ และเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมครั้งหนึ่งๆ

2.4 หลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรม

หลักสูตรของการฝึกอบรมหมายถึง วิชา เนื้อหา สาระและวิธีการที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทัศนคติและความสามารถทำให้เกิดการเรี้นรู้สู่การปฏิบัติ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของการฝึกอบรม (กริช อัมโกชน์, 2520)

ในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้การฝึกอบรมดำเนินไปตามจุดประสงค์ของการฝึกอบรมแต่ละครั้งนั้น น้อย สิริโชติ (2524) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมและส่วนประกอบของการฝึกอบรมดังนี้

ขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมที่สำคัญมีดังนี้

1. การวิเคราะห์และระบุความจำเป็นของการฝึกอบรม
2. การกำหนดหัวข้อวิชาและหมวดหัวข้อวิชา
3. การจัดลำดับเนื้อหาวิชา
4. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชา
5. การกำหนดเทคนิคการฝึกอบรม
6. การกำหนดระยะเวลาของแต่ละวิชา
7. การกำหนดวิทยากร

8. การเตรียมเอกสารและอุปกรณ์
9. การจัดทำตารางการฝึกอบรม

ส่วนประกอบของการฝึกอบรมควรประกอบด้วย

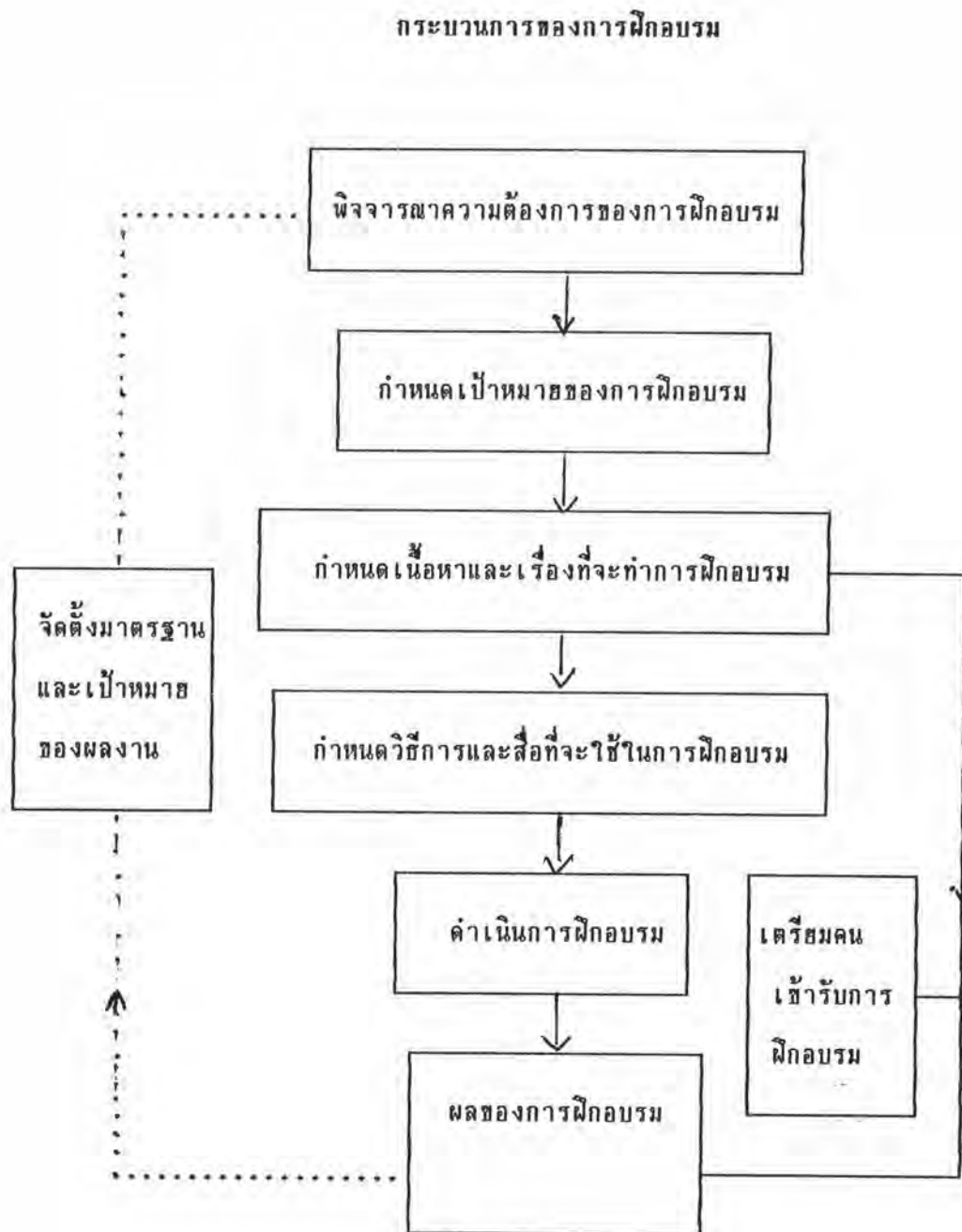
1. หมวดหัวข้อและหัวข้อวิชา
2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละวิชา
3. เนื้อหาสาระของแต่ละหัวข้อวิชา
4. เทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรม
5. ระยะเวลาของแต่ละวิชา
6. วิทยากรในแต่ละวิชา
7. ตารางการฝึกอบรม

จากลักษณะหลักสูตรการฝึกอบรมดังกล่าว การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพย่อมดำเนินไปตามกระบวนการที่ชัดเจนแน่นอน ชงชัย สันติวงศ์ (2525) ได้กำหนดกระบวนการฝึกอบรมเป็นขั้นตอน ดังนี้

การวางแผนโครงการดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ ซึ่งอาจสรุปขั้นตอนที่สมบูรณ์ของกระบวนการในการจัดการฝึกอบรมดังนี้

1. การพิจารณาตามความต้องการและปัญหาที่ต้องมีการฝึกอบรม ได้แก่ การพิจารณาให้ทราบถึงความจำเป็นและความต้องการที่จะให้มีการจัดการฝึกอบรมขึ้น
2. การกำหนดเป้าหมายของการฝึกอบรมให้ชัดเจนเพื่อให้ทราบจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ที่จะต้องได้รับจากการฝึกอบรม
3. การกำหนดเนื้อหาและเรื่องที่จะทำการฝึกอบรมเป็นการจัดหลักสูตร และหัวข้อเรื่องที่จะทำการฝึกอบรม
4. การกำหนดวิธีที่จะใช้ฝึกอบรม สื่อหรือเครื่องมือที่เหมาะสมเป็นการเลือกวิธีการและเรื่องที่จะทำการฝึกอบรม รวมทั้งการเลือกใช้เครื่องมือที่ดีที่สุด เพื่อให้การฝึกอบรมประสบผลสำเร็จ
5. การดำเนินการฝึกอบรม เมื่อทุกเรื่องดำเนินมาตามขั้นตอนแล้ว ก็จะถึงขั้นตอนการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องดำเนินการตามแผนและแนวทางที่กำหนดไว้

กระบวนการฝึกอบรมดังกล่าวสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

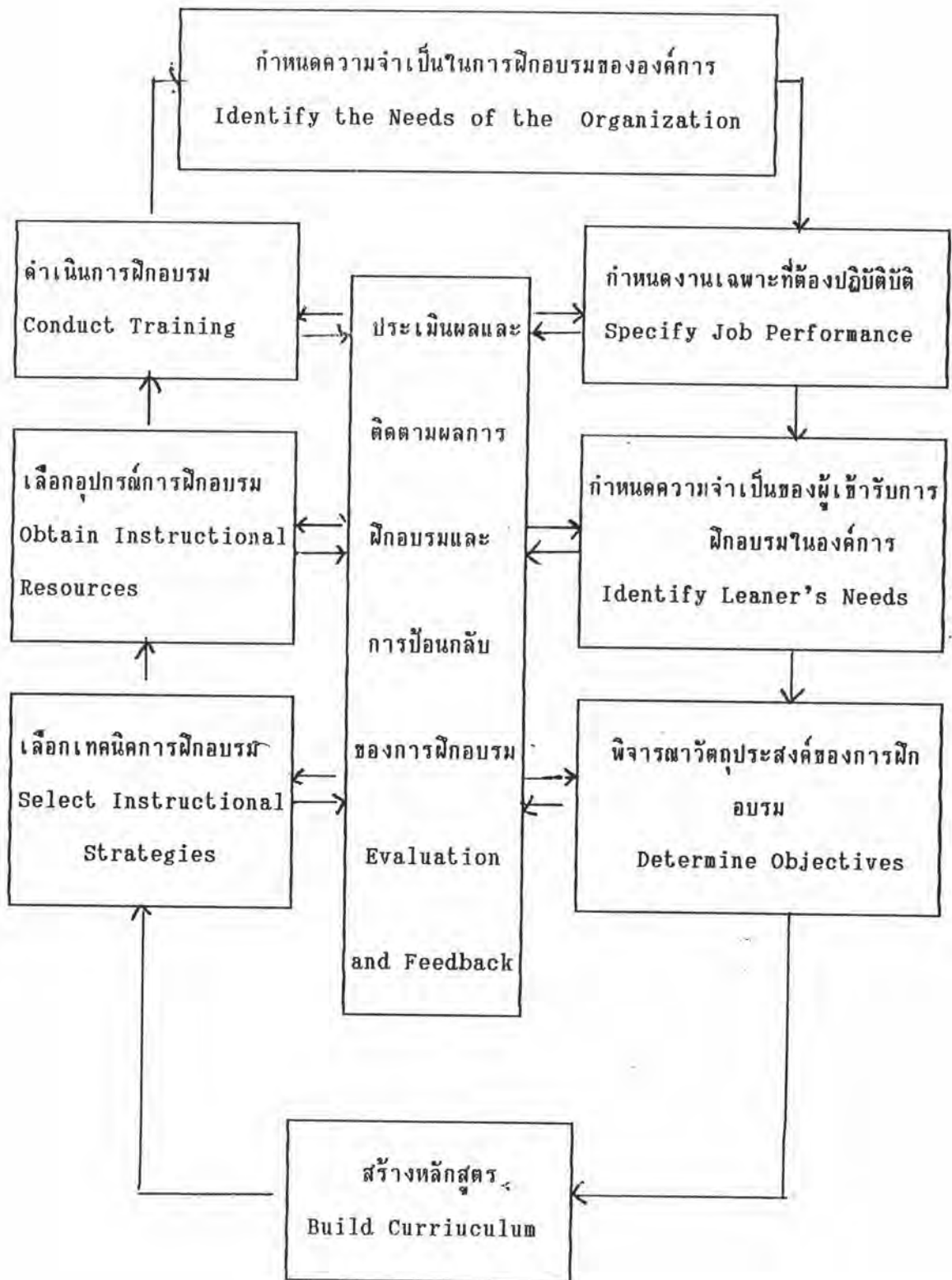
เมื่อการฝึกอบรมสิ้นสุดลง ผลที่ได้คือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลผลิตของการฝึกอบรมที่ทำมา การประเมินผลโครงการฝึกอบรมก็คือการพิจารณาเปรียบเทียบว่าผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วสามารถทำงานได้ผลงานในระดับที่เป็นมาตรฐานที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งหากยังมีปัญหา การแก้ไขก็ควรจะดำเนินการใน 3 จุดดังต่อไปนี้คือ

1. การทบทวนพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาหรือหลักสูตรที่ต้องการอบรม
2. การทบทวนความเหมาะสมของสื่อหรือเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง
3. การทบทวนถึงตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่ามีความพร้อมที่จะเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งอาจต้องมีการปรับให้พร้อมก่อนที่จะเข้ารับการฝึกอบรม

นอกจากนี้ แนนเดอร์ (Nadler, 1982) ได้สร้างกระบวนการฝึกอบรมที่เรียกว่า The Critical Events Model ซึ่งมี 9 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมขององค์การ (Identify the Needs of the Organization)
2. กำหนดงานเฉพาะที่ต้องปฏิบัติ (Specify Job Performance)
3. กำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในองค์การ (Identify Learner Needs)
4. พิจารณาวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (Determine Objectives)
5. สร้างหลักสูตร (Build Curriculum)
6. เลือกเทคนิคการฝึกอบรม (Select Instructional Strategies)
7. เลือกอุปกรณ์การฝึกอบรม (Obtain Instructional Resources)
8. ดำเนินการฝึกอบรม (Conduct Training)
9. ประเมินผล และติดตามผลการฝึกอบรม และการป้อนกลับของระบบการฝึกอบรม (Evaluation and Feedback) ดังแสดงในแผนภูมิ

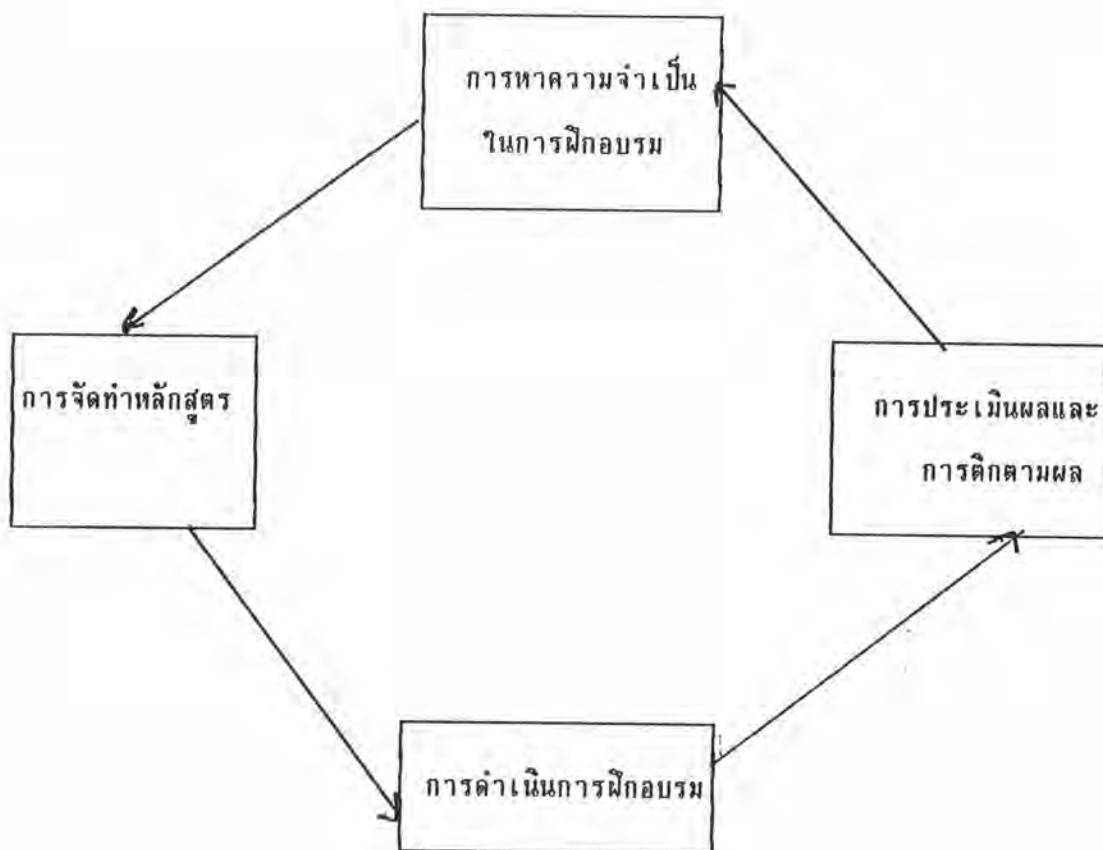
กระบวนการฝึกอบรมของแอนด์เลอร์

จากกระบวนการฝึกอบรมดังกล่าว ชจรศักดิ์ หาญวงศ์ (2527) ได้สรุปขั้นตอนการฝึกอบรมเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม
2. การจัดทำหลักสูตร
3. การดำเนินการฝึกอบรม
4. การประเมินผลและติดตามผล

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการฝึกอบรม

จากหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรมดังกล่าว จะเห็นว่าการกำหนดหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรมมีขั้นตอนต่างๆมากมาย แต่ที่สำคัญจะคำนึงถึงตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมและสิ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง เช่น

คำนึงถึงปัญหา ความต้องการของผู้เข้ารับการศึกษาแล้วมาวิเคราะห์หากระบวนการฝึกอบรมที่ทำให้ผู้เข้ารับการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานในหน้าที่ให้มากที่สุด

2.5 เทคนิคและวิธีการฝึกอบรม

กริช อัมโภชน์ (2520) ได้กล่าวถึงเทคนิควิธีในการฝึกอบรมว่า เป็นวิธีที่จะทำให้ผู้เข้ารับการศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะคติและความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคในการฝึกอบรมอาจจะแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ

1. เทคนิคการฝึกอบรมโดยถือวิทยากรเป็นศูนย์กลาง ได้แก่การบรรยาย ถือว่าวิทยากรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่เพียงผู้เดียว

2. เทคนิคการฝึกอบรมโดยถือว่าผู้เข้ารับการศึกษาเป็นศูนย์กลางของการเรียนซึ่งจะช่วยทำให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันเองมากกว่าที่จะมาจากวิทยากรแต่เพียงผู้เดียวทำให้ได้รับประสบการณ์ต่างๆมากขึ้น ได้แก่เทคนิคการสัมมนา การอภิปราย และการทดลองเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

3. เทคนิคการฝึกอบรมโดยผสมระหว่างเทคนิคการถือวิทยากร และผู้เข้ารับการศึกษาเป็นศูนย์กลาง ได้แก่การอภิปรายเป็นคณะหรือการบรรยายเป็นชุด เป็นต้น

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ (2535) กล่าวว่าเทคนิควิธีการฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้การฝึกอบรมประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ วิธีการฝึกอบรมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีที่น่าสนใจ และใช้ได้ผลดี คือวิธีการฝึกอบรมที่ถือผู้เข้ารับการศึกษาเป็นศูนย์กลาง ให้ได้เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการฝึกอบรมแบบนี้มีหลายวิธี แต่ละวิธีมีลักษณะสำคัญ และข้อเด่น ข้อจำกัดแตกต่างกัน ซึ่งผู้จัดการฝึกอบรมจะต้องพิจารณา และเลือกใช้วิธีการให้เหมาะสมกับเรื่องและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้นๆ

ตารางที่ 1 แสดงข้อเด่นและข้อจำกัดของวิธีการฝึกอบรม

วิธีการ	ข้อเด่น	ข้อจำกัด
การบรรยาย	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับข้อมูลได้มากกว่าวิธีอื่น ๆ ที่ใช้เวลาเท่ากัน - ใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนมากได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ค่อยเหมาะกับวัตถุประสงค์ด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัย - มีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย
การอภิปราย	<ul style="list-style-type: none"> - ได้ใช้ความคิดอย่างกว้างขวาง - ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เวลามากกว่าคำบรรยาย - มีส่วนร่วมเฉพาะการอภิปรายที่แสดงความคิดเห็นเท่านั้น
การใช้เกม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความสนุกสนาน - ได้เรียนรู้วิธีเอาชนะอุปสรรคเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ - ใช้ฝึกทักษะได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เหตุการณ์ในเกมมักไม่เหมือนเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น - ทำให้ด้อยลงของการเรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร
การใช้กรณีตัวอย่าง	<ul style="list-style-type: none"> - คล้ายกับวิธีการอภิปราย - นำเอากรณีตัวอย่างจริงมาใช้ทำให้การฝึกอบรมมีความหมายมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เหมือนวิธีการอภิปราย
การใช้บทบาทสมมติ	<ul style="list-style-type: none"> - ได้วิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองและบทบาทที่ตนสวมอยู่ - ความซับซ้อน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถใช้กับเรื่องที่มีความซับซ้อนได้ - จะได้ผลต่อเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถพอสมควร

วิธีการ	ข้อเด่น	ข้อจำกัด
การใช้สถานการณ์จำลอง	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในเหตุการณ์ที่เหมือนจริง - ให้ความสนุกสนานตื่นเต้น และมีความกระตือรือร้น - ช่วยให้เห็นใจ เรื่องที่ซับซ้อนได้ดี - จำได้นาน - ถ่ายโอนการเรียนรู้ได้ดี - ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างยาก - สถานการณ์จำลองสำเร็จรูปที่ตรงความต้องการได้ยาก - ใช้เวลาฝึกอบรมมาก

จากข้อเปรียบเทียบวิธีฝึกอบรมแบบต่างๆดังกล่าวข้างต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ผู้ที่จัดฝึกอบรมได้เลือกใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องและจุดมุ่งหมายที่จะฝึกอบรมให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เนื่องจากการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรนั้น องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการฝึกอบรม ก็คือ การเลือกใช้วิธีการฝึกอบรมอย่างถูกต้องเหมาะสม วิธีการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดการเรียนรู้ สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ตามที่ต้องการ การฝึกอบรมโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะใช้วิธีการฝึกอบรมหลายๆวิธีผสมผสานกัน เพื่อให้การฝึกอบรมนั้นได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้

การพิจารณาเลือกใช้วิธีการฝึกอบรมในการฝึกอบรมแต่ละครั้งเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะมีผลต่อการฝึกอบรมเป็นอย่างมาก ดังที่ ศรีอรุณ เรศานนท์ (2521) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรพิจารณาในการเลือกวิธีการฝึกอบรม ไว้ดังนี้ คือ

1. ความเหมาะสมของเทคนิควิธีกับลักษณะเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม
2. ขนาดของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม
3. พื้นฐานความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร
4. ความสามารถความคุ้นเคยของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อวิธีการฝึกอบรม
5. เวลาและอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการฝึกอบรม

6. งบประมาณที่มีอยู่ในการฝึกอบรม

7. ทิศนะคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

นอกจากนี้ ธงชัย สันติวงศ์ (2525) ได้เสนอแนะเทคนิควิธีที่จะทำให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้ คือ

1. การเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการฝึกอบรม ควรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบเรื่องในส่วนรวมกว้างๆก่อน เพื่อให้เห็นภาพรวมก่อนที่จะศึกษาในรายละเอียดต่อไป เรื่องที่นำเสนอควรจะเขียนสั้นๆให้ได้ใจความใช้ภาษาที่อ่านง่ายเข้าใจง่าย มีตัวอย่างประกอบที่ชัดเจน มีภาพที่สื่อความหมายได้ตรงกับเนื้อเรื่อง เรื่องที่นำเสนอเรียงลำดับต่อเนื่องกันโดยตลอด

2. การใช้เทคนิควิธีถ่ายทอดความรู้ในขณะฝึกอบรม โดยการสร้างบรรยากาศในการฝึกอบรมให้เหมือนกับการปฏิบัติงานจริงๆ มีการทดลองฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งจะ เป็นตัวอย่างที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้ทราบถึงปัญหา และรู้ถึงแนวทางในการแก้ปัญหา เมื่อได้นำกลับไปปฏิบัติ นอกจากนี้ควรกระตุ้นและจูงใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกอบรม

2.6 ความจำเป็นของการฝึกอบรม

อัมพร ศุภชาติวงศ์ (ม.ป.ป) กล่าวถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมว่าเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ไม่มีสถาบันการศึกษาใดๆ ที่สามารถผลิตคนให้มีความสามารถที่จะทำงานต่างๆได้ทันที องค์กรที่รับพนักงานใหม่จึงต้องทำการฝึกอบรมเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่เฉพาะอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. สภาพแวดล้อมต่างๆทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก เป็นผลให้การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานตลอดเวลา องค์กรจึงต้องหาทางที่จะทำให้คนสามารถทำงานในสภาพแวดล้อมใหม่ๆได้ภายในระยะเวลาอันสั้น และการฝึกอบรมที่ถูกต้องจะช่วยให้คนสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. คนส่วนใหญ่ย่อมปรารถนาที่จะมีความก้าวหน้าสูงขึ้น น้อยคนนักที่ต้องการอยู่กับที่ตลอดเวลาในชีวิตการทำงาน การฝึกอบรมจะช่วยพัฒนาความสามารถของบุคคลจนถึงขีดความสามารถของแต่ละคน ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสที่จะเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น นอกจากนี้

องค์กรก็มีความจำเป็นที่ต้องมีผู้มารับผิดชอบในระดับสูงขึ้นตลอดเวลา จึงควรที่จะพัฒนาบุคคลในองค์กรขึ้นมาเพื่อรับตำแหน่งสูงขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อองค์การทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ องค์กรจะได้ผู้รับผิดชอบในระดับสูงขึ้น และคนที่ได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งก็จะเกิดขวัญและกำลังใจที่จะปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นด้วย

กรีซ อัมโภชน์ (2520) กล่าวว่า ความจำเป็นของการฝึกอบรมก็คือการแก้ไขปัญหา อุปสรรค หรือข้อขัดข้องใดๆที่เกิดขึ้นในองค์กรด้วยการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของน็อย ลิริโชติ (2524) ที่กล่าวถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า เป็นกรรมวิธีที่ช่วยป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหาและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้เพิ่มเติมประสบการณ์ โดยไม่ต้องเสียเวลาการงานปกติ เป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคคลมีโอกาสพัฒนาท่าทีและบุคลิกภาพของตนเองให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพร้อมที่จะทำงาน กล้าเผชิญอุปสรรคและสามารถตัดสินใจได้อย่างคล่องแคล่วว่องไวยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นระหว่างบุคลากรที่ทำงานร่วมกัน และเป็นกรรมวิธีที่ช่วยเหลือนักเรียนที่ลาออกกลางคันให้มีความพร้อม ความมั่นใจในการเข้าปฏิบัติงาน เมื่อจำเป็นต้องทำงานในอาชีพที่ยังขาดความพร้อมและความมั่นใจ นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างวิทยากรอันทันสมัยให้แก่บุคลากรในแต่ละหน่วยงานและช่วยประหยัดรายจ่ายด้วย

จากคำกล่าวข้างต้นพอสรุปถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมให้แก่บุคลากร ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ดังที่ สมพงษ์ เกษมสิน (2526) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า ถึงแม้ว่าการบรรจุ แต่งตั้งบุคลากรเข้าปฏิบัติงานนั้นได้มีการกำหนดคุณสมบัติและกฎเกณฑ์ไว้เป็นอย่างดีแล้ว แต่กฎเกณฑ์ต่างๆก็หาเป็นหลักประกันที่ดีที่สุดที่จะได้คนที่เหมาะสมกับหน้าที่เสมอไป เพราะปัจจุบันนี้วิชาการต่างๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นมาก งานต่างๆมีลักษณะเฉพาะมากยิ่งขึ้น จำเป็นที่จะต้องใช้ผู้ที่มีความสามารถและได้รับการฝึกฝนในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะจึงจะสามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดีทันต่อเหตุการณ์

2.7 การฝึกอบรมครูประจำการ

การฝึกอบรมครูประจำการมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระหว่างการทำงานประจำอยู่ เพราะสิ่งต่างๆเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากรายงานการค้นคว้าของสมาคมการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงใน อภรณ์ ปรีดาสุวรรณ, 2527) ดังนั้นการฝึกอบรมครูประจำการจึงมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้ครูได้ปรับปรุงตนเอง การเข้ารับการฝึกอบรมจะช่วยให้ครูได้
ความรู้ใหม่ๆ ได้ประสบการณ์และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เพื่อให้ครูที่เข้าใหม่ได้เรียนรู้ และแก้ปัญหาในสิ่งที่สถาบันการศึกษาก่อนๆ
ไม่ได้สอนให้
3. เพื่อช่วยให้นักเรียนชั้นต้นมาน้อย และไม่มีโอกาสศึกษาต่อได้มีความรู้
เพิ่มขึ้น

ดัก (Dutt, 1961) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมครูประจำการไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูแสวงหาความรู้ทางการศึกษาใหม่ๆอยู่เสมอ
2. เพื่อช่วยแก้ปัญหาครูประจำการที่มีพื้นฐานความรู้มากไม่พอที่จะนำมาใช้แก้
ปัญหาขณะปฏิบัติงาน

3. ช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะมีผลต่อการจัด
หลักสูตรและการเรียนการสอน

4. ช่วยให้ครูได้วางแผนและปรับปรุงวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
5. ช่วยให้สถาบันฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูได้เตรียมการอย่าง
เหมาะสมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

6. ช่วยให้สถาบันฝึกหัดครูได้ปรับปรุงทักษะการเป็นครู ได้เตรียมการอย่าง
เหมาะสมยิ่งขึ้น

7. ช่วยพัฒนาให้เกิดทักษะการเป็นผู้หน้าที่ดีแก่ครูในโรงเรียน เพราะครูต้อง
กล้าแสดงออกในบทบาทผู้นำการจัดกิจกรรมต่างๆ

ฮาร์ริส (Harries, 1969) กล่าวว่า การฝึกอบรมครูประจำการ จะเน้นใน
เรื่องขวัญและกำลังใจว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูประจำการ
เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ครูเกิดกำลังใจที่จะพัฒนาการสอนและการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

ก้อ สวัสดิพานิช (2519) กล่าวว่า การจัดการฝึกอบรมครูประจำการ และ
บุคลากรทางการศึกษา ควรมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาวิชาชีพการสอนให้สูงขึ้นซึ่งควรเน้น
ในเรื่องวิธีการดำเนินการฝึกอบรมให้ครูประจำการ บุคลากรทางการศึกษามองเห็นความสำคัญ
และประโยชน์ของการเข้ารับการอบรมที่มีต่อวิชาชีพของตน

ดังนั้นการฝึกอบรมครูประจำการจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ครูประจำการได้มีโอกาสเสริม
สร้างสมรรถภาพที่จำเป็นให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู เพื่อให้ครูเกิดความรู้สึกรับ
ผิดชอบ

เห็นความก้าวหน้าในความเป็นครู เป็นขวัญและกำลังใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด

ปัญญา การพาณิชย์และคณะ (2535) พบว่ารูปแบบของการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการมี 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการที่เน้นวิทยากรเป็นหลัก ได้แก่ การฝึกอบรมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ
2. รูปแบบการฝึกอบรมและกิจกรรมภาคปฏิบัติ ได้แก่ การใช้ชุดฝึกอบรมต่างๆ การใช้สื่อทางไกล การใช้หนังสือคู่มือ และ การใช้หนังสือต่างๆ เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรม
3. รูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการ เน้นตัวครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นหลักหรือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นให้ครูมีจิตสำนึก รัก และศรัทธาในวิชาชีพครู มีขวัญและกำลังใจในการทำหน้าที่ของครู ต้องการเห็นความก้าวหน้าของผลการเรียนของนักเรียน และ เน้นการพัฒนาที่ครูสามารถปฏิบัติได้ในสภาพที่เป็นจริงเป็นสำคัญ

พลสิทธิ์ โพธิ์ศรีทอง (2535) ได้เสนอรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมครูประจำการ ที่มุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

1. เป็นการฝึกอบรมเพื่อมุ่งเน้นวิชาชีพครู (Professional Development) ให้ได้มาตรฐาน ในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ต้องฝึกฝนและฝึกอบรม
2. เป็นการฝึกอบรมและพัฒนาที่เน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการฝึกอบรมและพัฒนาทุกขั้นตอน (Participatory Action Training and Development)
3. เป็นการฝึกอบรมขณะที่ครูปฏิบัติงานประจำในหน้าที่ครู (On the Job Training) เพื่อมุ่งแก้ปัญหา และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานปฏิบัติงานของครู หรือมุ่งเพิ่มผลผลิตในการปฏิบัติงานของครู (Job Performance Productivity)
4. เป็นการฝึกอบรมที่มีจุดเน้นที่กระบวนการ (Processes) มากกว่าเนื้อหา
5. เป็นการฝึกอบรมที่เน้นการปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริงด้วยตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมเอง (Learning by Doing) โดยหลีกเลี่ยงการฟังคำบรรยายจากวิทยากร ครูผู้เข้ารับการอบรมจะมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการ และลงมือปฏิบัติตามสภาพของปัญหาที่ต้องการแก้ไข รวมทั้งพัฒนางานในหน้าที่ของครูด้วยการส่งผลงานในระหว่างการฝึกอบรมเพื่อให้ได้ผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอน และเพื่อนำไปสู่ผลงานทางวิชาการต่อไป
6. เป็นการฝึกอบรมและพัฒนาที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual Benefit) แล้วส่งผลถึงความสำเร็จในการเรียนของเด็ก (Student

Achivement) ด้วย

พิศิษฐ์ ตันทวนิช (2533) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมว่าจะมีค่าต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมก็ต่อเมื่อได้มีโอกาสปฏิบัติจริง แก้ปัญหาจริงมากที่สุด ดังนั้นรูปแบบการฝึกอบรมจึงเน้นที่ตัวครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นหลักหรือเป็นศูนย์กลาง ส่วนวิทยากรหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรมเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ที่คอยช่วยเหลือ สร้างบรรยากาศ หรือกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และทำงานให้บรรลุผลตามความคาดหวัง เพราะการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจะมีความคงทนอยู่ได้นาน

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มีรูปแบบของการฝึกอบรมดังนี้

1. เป็นการฝึกอบรมทางไกลที่มีสื่อหลัก และสื่อเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกสามารถศึกษาและฝึกฝนด้วยตนเอง
2. สื่อหลักได้แก่ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง และสื่อเสริมได้แก่ เทปโทรทัศน์ แผ่นโปรงใสสรุปเนื้อหาในชุดฝึกอบรม ช่วยเสริมการศึกษาด้วยตนเอง
3. ผู้ดำเนินการฝึกอบรม คือผู้ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกัน ไม่ใช่วิทยากรเป็นผู้อบรมให้ความรู้
4. รูปแบบการฝึกอบรม เน้นด้านการให้ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมมากที่สุด คือ ศึกษาจากชุดฝึกอบรม เทปโทรทัศน์และแผ่นโปรงใสสรุปเนื้อหาแล้วนำความรู้ไปทดลองใช้ นำผลที่ได้จากการทดลองมาสรุป และปรับให้เหมาะสมต่อไป
5. ใช้สถานที่ฝึกอบรมในพื้นที่เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย
ขั้นตอนการดำเนินการฝึกอบรมตามโครงการนี้

1. วางแผนการดำเนินการ
2. สร้าง ทดลอง ปรับปรุงสื่อและกระบวนการที่ใช้ในการฝึกอบรม
3. ดำเนินการฝึกอบรม
4. นิเทศติดตามผลการฝึกอบรม โดยผู้นิเทศจะนิเทศติดตามผลการปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สรุป อภิปราย และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงการฝึกอบรมในครั้งต่อไป

อ่ำไพ สุจริตกุล (2530) ได้กล่าวถึงรูปแบบการฝึกอบรมครูประจำการของภาควิชาประถมศึกษา ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าเป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการสอนสอดคล้องกับจรรยาบรรณ หรือกลุ่มสัมพันธ์สร้างงาน โดยการนำเนื้อหาสำคัญของ

เรื่องที่จะจัดฝึกอบรมมานำเสนอด้วยกิจกรรม เกม และเพลง ด้วยเทคนิควิธีการสอนรูปแบบต่างๆ แล้วสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเทคนิควิธีการจะเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง

จากรูปแบบการฝึกอบรมครูประจำการที่กล่าวมาแล้วนั้นพอสรุปได้ว่า รูปแบบการฝึกอบรมที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดอยู่ที่การให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองมากที่สุด โดยการศึกษาชุดฝึกอบรม เทปโทรทัศน์ แผ่นใสสรุปเนื้อหาสาระสำคัญ สาระความรู้ บางครั้งจะได้รับจากการทำกิจกรรม การเล่นเกม หรือการร้องเพลง ทำให้การฝึกอบรมมีความหมายและน่าสนใจยิ่งขึ้น และได้รับประสบการณ์จากการทดลองนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริง เป็นประสบการณ์ตรงที่สามารถรู้ถึงปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้ทันที วิทยากรหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรมเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และหลังจากการฝึกอบรมก็จะนำปัญหา อุปสรรค มาสรุปอภิปราย และเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการที่จะนำไปปฏิบัติต่อไป

2.8 ประโยชน์ของการฝึกอบรม

สมคิด บางโม (2526) และ สมพงษ์ เกษมสิน (2526) กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรม สรุปได้ดังนี้

1. การฝึกอบรม ช่วยให้ระบบวิธีการปฏิบัติงานในองค์กรและหน่วยงานมีสมรรถภาพสูงขึ้นมีการติดต่อประสานงานดีขึ้น และช่วยแก้ปัญหาการบริหารงานบุคคลในระหว่างปฏิบัติการได้มากขึ้น
2. การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่ประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อการประหยัดในด้านงบประมาณขององค์การด้วย
3. การฝึกอบรมช่วยลดเวลาในการเรียนงานให้น้อยลง เป็นการประหยัดเวลาในการศึกษาเล่าเรียนได้มาก
4. การฝึกอบรมจะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของผู้บังคับบัญชามาทำได้มากขึ้น
5. การฝึกอบรมช่วยแก้ปัญหาการขาดคนทำงานได้ และทำให้การทำงานในปัจจุบันดีขึ้น
6. การฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ในการทำงานกับบุคคลอื่นๆ ได้กว้างขวางมากขึ้น เป็นการ

สร้างขวัญกำลังใจ และทัศนคติให้แก่บุคคลในหน่วยงานหรือองค์การได้มองเห็นความสำคัญของงานที่ตนทำ ส่งผลต่อการปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในงานของตนและองค์การ

วีรัตน์ โทศสกุล (2527) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมที่มีต่อครูดังนี้

1. การฝึกอบรมทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนได้ถูกต้องสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีต่างๆ
 2. การฝึกอบรมเป็นเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆให้กับครูในการที่จะนำไปถ่ายทอดให้เด็กซึ่งจะทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนสูงขึ้น
 3. การฝึกอบรมทำให้ครูได้แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นและมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ที่ดี และสร้างความเข้าใจแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตรงกัน
 4. การฝึกอบรมทำให้ครูเข้าใจในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อนักเรียนอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากยิ่งขึ้น
 5. การฝึกอบรมก่อให้เกิดสัมพันธภาพในหมู่คณะ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ตนรับผิดชอบ เป็นการเพิ่มความพอใจและความเต็มใจในการทำงานมากขึ้น
 6. การฝึกอบรมช่วยให้ครูรู้จักนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์ ประหยัด และมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น
- จะเห็นว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกอบรมนั้น จะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทันต่อความเปลี่ยนแปลงซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะวิทยาการใหม่ๆ นอกจากนี้แล้วยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บังคับบัญชา และหน่วยงานที่รับผิดชอบอีกด้วย

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริพันธ์ มณีรัตน์ (2524) ได้ทำการวิจัยสร้างระบบการฝึกอบรมโดยใช้สื่อประสมสำหรับธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการฝึกอบรมโดยใช้สื่อประสมชั้น 1 ระบบ ที่ได้กำหนดขั้นตอนแบบจำลองเอาไว้อย่างชัดเจน และสร้างชุดฝึกอบรม 1 ชุด ผลการวิจัยพบว่า การอบรมหลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารระดับต้น ซึ่งดำเนินการตามระบบฝึกอบรมโดยใช้สื่อประสมตามแผนศิริพันธ์นั้น สามารถทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ในเนื้อหาวิชาหน่วยต่างๆของหลักสูตร และกิจกรรมต่างๆที่จัดไว้ก็เป็นสื่อช่วยสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี การใช้ชุดฝึกอบรมสร้างความพอใจให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นอย่างมากทั้งในด้านวิชาการ ทักษะและสาระประโยชน์ที่ได้รับรวมทั้งวิถีการของวิทยากร ผลจากการติดตาม

ประเมินผลหลัง 6 เดือน ผู้ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ความเข้าใจจากการอบรมไปปฏิบัติงานได้พอสมควร

สมาน อิศวภูมิ (2526) ได้วิจัยการสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมเรื่องการนิเทศแบบคลินิก สำหรับครุมีธยมศึกษา เป็นงานวิจัยเพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยโปรแกรมย่อย 3 โปรแกรม สอดคล้องกับเนื้อหา 3 หน่วย คือความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษา ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิกและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดการนิเทศ โดยประยุกต์เทคนิคในการจัดการเรียนการสอนแบบโปรแกรมมาเป็นสื่อการจัดการเรียนการสอนในการฝึกอบรม ใช้ สไลด์-เทปโปรแกรมไมโครเลเซอร์โปรแกรม และแบบเรียนโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการฝึกอบรมสามารถใช้เป็นสื่อในการจัดการฝึกอบรม เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

เกตุมณี มากมี (2527) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนของครู สำนักงานการศึกษาเอกชน ที่ได้รับการฝึกอบรมจากโครงการฝึกอบรมครูประจำการในการสอนสอดแทรกจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและนักเรียนจำนวน 450 คน โดยให้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ครูได้นำเทคนิคต่างๆที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการสอน จากการประเมินค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ในด้านการปฏิบัติก่อนการฝึกอบรมครูปฏิบัติเป็นบางครั้ง แต่หลังการฝึกอบรมครูปฏิบัติบ่อยครั้งขึ้น โดยเฉพาะการให้คำแนะนำ หรือข้อเสนอแนะเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ การสอนได้สอดแทรกคุณธรรมทุกครั้งที่มีโอกาส สนใจค้นหาความรู้ เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนการให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองกับนักเรียน ซึ่งผลของการประเมินได้ค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

สมคิด เมตไตรพันธ์ (2530) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทย โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้และสมรรถภาพการทำงานของผู้นำท้องถิ่นเป็นสำคัญ แล้วนำมาออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน เนื้อหาสาระของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมี 3 ส่วนคือ ความหมายของกลุ่มการทำงานเป็นกลุ่ม และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม ผลปรากฏว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

คำใบ แทนคำ (2532) ได้วิจัยการนำเสนอโปรแกรมการฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพทางวิชาการแก่ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 10 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน จำนวน 427 คน โดยสร้างโปรแกรมการฝึกอบรม และกิจกรรมการฝึกอบรม พบว่าโปรแกรมการฝึกอบรมจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้รับการยอมรับในระดับมาก ยกเว้นองค์ประกอบด้านการประเมินและติดตามผลได้รับการประเมินในระดับพอสมควร

ยุพดี มานะภักดี (2533) ได้วิจัยการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมครูประถมศึกษาเกี่ยวกับสาระและกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 60 คน โดยผู้วิจัยได้สร้างชุดฝึกอบรมด้วยตนเองจำนวน 7 เล่ม แผนและแนวทางดำเนินการฝึกอบรม จำนวน 1 เล่ม การทดลองพบว่า หลังการฝึกอบรม 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจในสาระและกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกอบรมเท่ากับ 94.76:80.50 3) ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 4) ครูสามารถเรียนรู้สาระและกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง 2533 ควบคู่กับแผนและแนวทางในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี

อาชีโนกา (Arciniaga 1972) ได้ทำการวิจัยการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมครูประจำการ และได้สรุปผลการวิจัยว่า การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมครูประจำการอย่างมีประสิทธิภาพ นั้นนอกจากครูจะได้รับความรู้ทางทฤษฎีและเข้าใจแนวคิดทางการศึกษาแล้ว ยังทำให้ครูเกิดทักษะ และต้องการนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการสอน และครูได้รับสิ่งใหม่ๆจากโปรแกรมที่จัดให้แล้วจะปรับปรุงพฤติกรรมการสอนเสียใหม่ ซึ่งมีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน

เวสต์บู้รี (Wesbury, 1975) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของการฝึกอบรมครูประจำการ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงสมรรถภาพด้านการพัฒนาหลักสูตรของครู กระบวนการในการวิจัย เริ่มต้นด้วยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร เวสต์บู้รีได้สรุปว่าครูจะสามารถพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีความหมาย ถ้าครูมีความรู้หรือมีทักษะในเรื่องการศึกษา ค้นคว้าถึงความต้องการของนักเรียน การเขียนจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน การประเมินผล กระบวนการ และการประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ

ในการทดลอง เวสต์บูรี ได้พัฒนารูปแบบของการฝึกอบรมครูประจำการ เพื่อฝึกอบรมครูให้มีความรู้และทักษะดังกล่าว โดยใช้กระบวนการของการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หลังจากพัฒนารูปแบบของการฝึกอบรมขึ้นมาแล้ว เวสต์บูรีได้เลือกคน 16 คน จาก 15 โรงเรียนในเมืองเค็ดมอนตัน และเมืองอัลเบอร์ตา โดยให้เป็นผู้พิจารณาประเมินโครงนี้ นำผลมาปรับปรุงจนเป็นที่พอใจแล้ว ให้ครูทั้งหมดนำไปใช้กับโรงเรียนของตน ผลการทดลอง พบว่าโครงการนี้สามารถปรับปรุงสมรรถภาพด้านการพัฒนาหลักสูตรของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในโครงการนี้ได้ด้วย

นิโคลสัน (Nicholson, 1977) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของการฝึกอบรมครูประจำการ โดยได้เสนอรูปแบบของการฝึกอบรมครูประจำการที่ประกอบด้วยโปรแกรมย่อยๆ คือ การประเมินความต้องการ การตระหนักในความจำเป็นและการให้ความสนับสนุน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนำไปใช้ การประเมินผล และการเผยแพร่

สำหรับโปรแกรมย่อยที่เกี่ยวกับการประเมินความต้องการ นิโคลสันได้พัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของครูประจำการระดับประถมศึกษาในเมือง คี คาล์ป รัฐจอร์เจีย จำนวน 438 คน โดยใช้แบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่าที่สร้างขึ้นตามแบบของลิกเคอร์ต (Likert Scale) สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ เจตคติต่อการฝึกอบรมครูประจำการ วิธีการและเรื่องที่ใช้ในการฝึกอบรมครูประจำการ พบว่าเพศและประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อความต้องการการฝึกอบรมครูประจำการ และครูที่มีประสบการณ์มากเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกอบรมน้อยกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย

เอล-เมห์ดีวี (El-Mehdiwi, 1978) ได้ทำการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการฝึกอบรมครูประจำการในระดับประถมศึกษา พบว่าครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมในเกือบทุกด้าน โดยให้ความสำคัญสูงสุดในประเด็นต่อไปนี้

1. ช่วยให้ความรู้ที่ทันสมัยในสาขาของตน
2. ช่วยให้นำความรู้จากผลการวิจัยในปัจจุบันไปประยุกต์ใช้ได้
3. ช่วยเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
4. ช่วยเกี่ยวกับวิธีสอนทักษะทางภาษา
5. ช่วยเกี่ยวกับการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน
6. ช่วยในการเรียนรู้ความแตกต่างของวิธีสอนชนิดต่างๆ

มาโครเดรส (Macrides, 1978) ศึกษาถึงความต้องการในการฝึกอบรมระหว่าง
 ประจําการของครูโรงเรียนมัธยมในเมืองไซปรัส โดยให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ครูใหญ่ ศึกษา
 นิเทศก์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านทักษะ ในการปฏิบัติ
 งานมากกว่าความรู้ในเนื้อหาวิชา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเอ็ดเวิร์ด (Edwards, 1975)
 ที่ศึกษาถึงความต้องการของครูในรัฐมิชิแกน และพบว่าครูประจําการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต้องการ
 ได้รับการฝึกอบรมที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนได้

กอร์ดอน (Gordon, 1983) ได้ศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับ
 โปรแกรมการฝึกอบรมครูประจําการ พบว่ามีรายงานที่มีข้อค้นพบที่มีคุณภาพสามารถสังเคราะห์ได้
 สรุปว่า โปรแกรมการฝึกอบรมครูประจําการที่ประสบผลสำเร็จจะลู่ตามจุดมุ่งหมายได้นั้น จะ
 ต้องเป็นโปรแกรมที่มีลักษณะดังนี้

1. ให้ครูได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอย่างแท้จริงในการวางแผนการจัดทำโปรแกรม
2. โปรแกรมการฝึกอบรมควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงความสามารถของครู
 โดยส่วนรวมมากกว่าปรับปรุงอย่างเฉพาะเจาะจง
3. โปรแกรมที่ทำโดยผู้นิเทศของโรงเรียน ครู และบุคลากรของสถานศึกษา
 จะบรรลุจุดมุ่งหมายมากกว่าโปรแกรมที่จัดทำโดยบุคลากรของรัฐ หรือที่ปรึกษาภายนอก
4. กำหนดเวลาฝึกอบรมในเวลาเย็น หรือภาคฤดูร้อนที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อ
 งาน เพราะโปรแกรมที่จัดระหว่างชั่วโมงการทำงานจะบรรลุจุดมุ่งหมายน้อยมาก
5. โปรแกรมควรมีหลายรูปแบบที่ค่อนข้างเน้นความรับผิดชอบของครู เช่น
 การเรียนด้วยตนเอง การศึกษากับเพื่อนเป็นรายวิชาในมหาวิทยาลัย หรือการศึกษาตัวต่อตัว
6. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับและผู้ลงมือกระทำ คือรับ
 ความคิดใหม่ๆแล้วนำไปปฏิบัติ
7. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทดลองสิ่งใหม่ๆในห้องเรียน หรือในสถานการณ์
 จำลองและให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับที่เหมาะสมจากบุคคลที่มีทักษะแล้ว
8. ให้โอกาสแก่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้ชมการสาธิตตัวอย่างและเรียนรู้อุ
 ทักษะต่างๆรวมทั้งการสังเกตตัวเองของผู้อื่น
9. โปรแกรมการฝึกอบรมไม่ใช้กิจกรรมหลักคือการบรรยายเพียงอย่างเดียว
10. ควรใช้การฝึกอบรมที่โรงเรียนถ้าจุดมุ่งหมายนั้นเน้นด้านทัศนคติและทักษะ
11. ควรจัดหาวัสดุสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่นแนวทาง

ในการเรียนรู้ และการประยุกต์ทักษะใหม่ไปใช้

ริท (Reat , 1987) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการถ่ายทอดชุดวิธีการฝึกอบรม 3 วิธี ในการฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการของครูผู้สอนเด็กอนุบาล โดยทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครู 27 คน จากศูนย์ดูแลเด็กอนุบาลที่มีใบอนุญาตประกอบการ 24 แห่งในเขต เซนต์หลุยส์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ผู้ให้การฝึกอบรมติดตามผล มีการปฏิบัติงานที่ก้าวหน้ากว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมโดยไม่ติดตามผล

วิลเลียม (Williams ,1987) ได้วิจัยเรื่องการสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการชั้นเรียนตามหลักวิชาการศึกษา กับการฝึกอบรมครูระหว่างปฏิบัติการอย่างเข้มข้น โดยการนำเอารูปแบบการฝึกอบรมครูในด้านเทคนิคการจัดพฤติกรรมที่เรียกว่า didactic workshop มาเปรียบเทียบกับการทำสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการอบรมอย่างเข้มข้นที่เรียกว่า intensive intervention) ซึ่งประกอบด้วยแบบทดลองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ความพร้อมด้านทัศนูปกรณ์ การสนับสนุน การตั้งเป้าหมาย และข้อมูลย้อนกลับต่อการสัมมนาและการจัดห้องเรียน ผลการวิเคราะห์พบว่า การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการฝึกอบรมอย่างเข้มข้น เป็นสิ่งที่จะช่วยคงสภาพของงานได้มากกว่าการฝึกอบรมในด้านความรู้แต่เพียงอย่างเดียว

ชาน (Chan, 1988) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของเด็กวัยต้นและการฝึกอบรมครูอนุบาลในสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่าโรงเรียนอนุบาลในสาธารณรัฐประชาชนจีนที่จัดให้สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี มีความเห็นว่าการให้การศึกษาที่ถูกต้องตามหลักวิชา และทฤษฎีแก่เด็กในวัยนี้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับการพัฒนาประชาชนของประเทศ ดังนั้นการฝึกอบรมครูอนุบาลให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสำคัญและเอาใจใส่เป็นอย่างมาก

ฟลอยด์ (Floyd, 1989) ได้สำรวจความคิดเห็นเรื่องการพัฒนาหลักการฝึกอบรมครู โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างของศูนย์ดูแลเด็กในรัฐเทนเนสซี จำนวน 247 ราย ซึ่งแบบสอบถามนี้สามารถบอกได้ถึงสำนักของครูที่ดูแลเด็กที่ฝึกการร่วมกับเด็กปกติ การฝึกอบรมจะพัฒนาครูที่สอนปกติให้สามารถสอนเด็กทั้งสองประเภทพร้อมกันได้ พบว่าต้องฝึกอบรมครูให้มีความชำนาญเพิ่มขึ้นอีก 5 เรื่อง คือ

1. เทคนิคการประมวลผล
2. เทคนิคการวางแผนอย่างเป็นระบบ
3. ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการพิเศษ
4. ความรู้และทักษะการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมให้มีการปฏิสัมพันธ์

ทางบวกกับเด็ก

5. ความเข้าใจต่อความจำเป็นที่จะต้องทำงานในห้องเรียนที่มีเด็กหลายชนิด
ปะปนกัน

บุคคลส่วนมากมีแนวโน้มไปในทางให้เกิดการพัฒนา มีทิศทางที่เริ่มตั้งแต่การคิด
ถึงแต่ตนเองมุ่งไปทางสำนักต้องงาน และสำนักต่อผลกระทบ ซึ่งจะต้องวางแผนแก้ไขสำนักที่มีอยู่ใน
ปัจจุบัน สนับสนุนให้สำนักนั้นพัฒนาไปสู่ความสำคัญที่สูงขึ้น และข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถาม
ได้นำมาเป็นปัจจัยในการนำเสนอยุทธวิธีในการฝึกอบรม

จากผลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมครูระหว่างประจำการ ที่มีผู้ทำไว้
ทั้งในและต่างประเทศพบว่า การฝึกอบรมที่ได้ผลที่ครูสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้นั้น
ควรเป็นเรื่องที่ครูต้องการที่จะได้รับมากกว่า เรื่องที่ผู้จัดคิดว่าควรจัดให้ เพราะครูจะทราบถึงสิ่งที่
เป็นปัญหาของเขาได้ดีกว่าและการฝึกอบรมควรเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
ต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ได้ทดลองปฏิบัติ และมีการนิเทศติดตามผลเป็นระยะต่อเนื่อง
กัน ทำให้การฝึกอบรมนั้นได้ประโยชน์สูงสุด